

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 33

FÖRSTA KAMMAREN

1964

29 oktober—4 november

Debatter m. m.

Torsdagen den 29 oktober		Sid.
Interpellation av herr Åkerlund ang. införandet av importavgifter i Storbritannien, m. m.		4
Meddelande ang. enkla frågor:		
av herr Wallmark ang. belysning å vägar		6
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. kreditrestriktionerna samt landstingens och primärkommunernas lånebehov		6

Tisdagen den 3 november

Svar på frågor:

av herr Hernelius ang. uppskov med inkallandet av FN:s generalförsamling	7
av herr Nilsson, Ferdinand, ang. kreditrestriktionerna samt landstingens och primärkommunernas lånebehov	7
av herr Lundström om enhetliga bedömningsnormer vid AB Svensk bilprovningens provningsanstalter	9
av herr Wallmark ang. belysning å vägar	12
av herr Holmberg ang. Svenska filminstitutets anordnande av fester vid filmfestivalen i Venedig	15
av herr Källqvist ang. de s. k. konstnärbelöningarna	17

Interpellationer:

av herr Petersson, Per, ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik	19
av herr Sveningsson ang. länspolisens trafikgrupper i Älvsborgs län	21

Onsdagen den 4 november		Sid.
Kvinnlig tronföljd		23
Om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning		34

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 november	
Val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet	22
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, ang. kontrollen över utlämnande av sekretessbelagda handlingar inom försvaret	23
— nr 23, om tillämpning av tryckfrihetslagstiftningen å film m. m.	23
— nr 24, ang. införande av kvinnlig tronföljd	23
— nr 25, ang. utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»	34
Bevillningsutskottets betänkande nr 60, ang. ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunal-skattelagen	34
Andra lagutskottets utlåtande nr 55, ang. rätten till änkepension inom ATP	34
— nr 58, ang. märkningen av livsmedel	34
— nr 59, om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning	34
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 42, ang. användningen av hundskattemedel	37
— nr 43, om viss utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap	37

Torsdagen den 29 oktober

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 23 in-
nevarande månad.

Herr ÅKERLUND (h) erhöll på be-
gäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag hemställer, att kam-
maren för sin del ville besluta, att ett
särskilt utskott, bestående av tjuvu le-
damöter, tio från vardera kammaren,
skall tillsättas för behandling av ej
mindre Kungl. Maj:ts proposition nr
171, angående reformering av de gym-
nasiala skolorna m. m., än även de yt-
terligare framställningar, som av Kungl.
Maj:t eller i enskilda motioner kan
komma att göras i detta ämne eller and-
ra i omedelbart samband därmed stå-
ende frågor; ävensom att andra kam-
maren inbjudes att i detta beslut förena
sig med första kammaren.

Vad herr Åkerlund sålunda hemställt
bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justera-
des och avsändes till andra kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen för
att på uppdrag av Europarörelsens
svenska råd delta i parlamentariker-
resa till Bonn, Bryssel och Luxemburg
beviljades herrar *Hjorth* och *Dahlberg*
för tiden den 31/10—den 7/11 samt
herrar *Thorsten Larsson* och *Skärman*
för tiden den 2/11—den 6/11.

Herr TALMANNEN yttrade:

Till kammarens ledamöter har utde-
lats en preliminär plan för behandling
i kamrarna av utskottsutlåtanden höst-
sessionen 1964, uppgjord på grundval
av uppgifter från utskotten. Därjämte

har utdelats en plan för första kamma-
rens plena under november och decem-
ber månader. Av planen framgår bl. a.
följande: Frågestunder hålles under
höstsessionen liksom under slutet av
vårsessionen i anslutning till bordlägg-
ningsplena i kamrarna på tisdagarna
med början i andra kammaren kl. 15.00
och i första kammaren kl. 16.00. Den
sista frågestunden hålles dock i anslut-
ning till arbetsplenium tisdagen den 15
december och börjar därför kl. 10.00
i andra och kl. 11.00 i första kamma-
ren. Höstsessionens sista arbetsplenium
hålles, såvitt nu kan bedömas, onsdagen
den 16 december eller, om så erfordras
på grund av att kamrarna i något ären-
de stannat vid skiljaktiga beslut, tors-
dagen den 17 december.

Upplästes ett från andra kammaren
ankommet protokollsutdrag, nr 534, utvi-
sande att nämnda kammare förenat sig
med första kammaren i dess beslut om
tillsättande av ett särskilt utskott för be-
handling av Kungl. Maj:ts proposition
nr 171, m. m.

Det nu föredragna protokollsutdraget
lades till handlingarna.

Ordet gavs till herr ÅKERLUND (h),
som anförde:

Herr talman! Jag ber att få hemställa
att första kammaren måtte besluta, att
antalet suppleanter i särskilda utskottet
skall för första kammarens del bestäms
till femton.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Därefter yttrade herr talmannen, att
han, efter samråd med andra kamma-
rens talman, finge föreslå, att första
kammaren ville besluta, att vid sam-
manträde onsdagen den 4 nästkomman-
de månad företaga val av ledamöter

Interpellation ang. införandet av importavgifter i Storbritannien, m. m.

och suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna nu beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 175, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 12 § lagen den 22 april 1949 (nr 164) med vissa bestämmelser om rättegången i tryckfrihetsmål.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 177, angående viss fråga rörande prisregleringen på jordbrukets område; och

nr 178, angående statlig kreditgaranti för lån avseende anskaffning av vissa maskiner m. m. åt domänverkets skogsarbetare.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott motionen nr 839.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 173, med förslag till förordning om beskattning av ersättning vid övergång- en till högertrafik, m. m.;

nr 176, angående handläggningen av frågor om lokala trafikföreskrifter m. m.;

nr 179, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§ lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning;

nr 180, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval; och

nr 181, angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet.

Interpellation ang. införandet av importavgifter i Storbritannien, m. m.

Herr ÅKERLUND (h) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Den brittiska regeringens åtgärd att införa importavgifter om 15 procent har framkallat en ogynnsam reaktion inom svenskt näringsliv för de befarade återverkningarna på den svenska exporten. Det har också väckt olust, att den brittiska regeringen satt sig över EFTA-avtalets regler. Inte heller har samråd ägt rum med fördragets deltagare före beslutet om importavgifternas uttagande, utan helt unilateralt har fördraget skjutits åt sidan. Då även tidigare i andra sammanhang tendenser kommit i dagen att negligera EFTA-överenskommelsen, har det inte kunnat undgås, att tilltron till allvaret i detta avtal börjat rubbas. Även om förstäelse finnes i vårt land för brittiska valuta- problem, kan det ifrågasättas, om lösningen därav bäst gagnas av metoder av så drastiskt slag. Många skäl talar för att även andra åtgärder för att överbrygga de brittiska valutasvårigheterna kommer att erfordras och att härvidlag ensidiga brittiska ingrepp inte är möjliga.

Den svenska regeringen har med rätta gjort »allvarliga föreställningar» hos den brittiska regeringen. Huruvida dessa leder till önskat resultat kan inte nu bedömas. Det är emellertid angeläget att någon oklarhet inte blir rådande om med vilket allvar svenskt näringsliv ser på den uppkomna situationen. Huruvida därvidlag unilaterala åtgärder från den svenska statens sida kan ifrågakomma till skydd för vår ekonomi är ett allmänt intresse att få belyst. Antydningar åt det hållet har i andra sammanhang, där svenska exportintressen varit berörda, förekommit. Även om åtgärder av det slaget om möjligt bör undvikas

Interpellation ang. införandet av importavgifter i Storbritannien, m. m.

inte minst för att förebygga allmänt återfall i handelsrestriktioner och diskrimineringar, har blotta framhållandet av deras existens haft gynnsamma verkningar.

Förhoppningar har uttryckts, att den brittiska importavgiften skall komma att bli av kort varaktighet. Huru därmed än må bliva, är det nödvändigt för svenska exportnäringar att söka finna avsättning för sin produktion. De kan därvid antagas bliva nödsakade att vända sig till andra marknader, varvid främst den gemensamma marknaden kommer i fråga. Även i denna gör sig emellertid protektionistiska tendenser gällande gentemot utanförstående. Den svenska statens stöd för att om möjligt motverka dessa tendenser och underlätta för svensk export att bearbeta den gemensamma marknaden blir därför i nuläget så mycket angelägnare.

Under återopande av det anförda an håller jag om första kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få ställa följande frågor:

Vill herr statsrådet lämna kammaren en redogörelse för de åtgärder den svenska regeringen hittills vidtagit för att för den brittiska regeringen klargöra den ogynnsamma reaktionen i vårt land av den unilaterala brittiska åtgärden att införa importavgifter?

Vill herr statsrådet omtala, om unilaterala åtgärder från svenska statens sida övervägs för att effektivt tillvarata svenska ekonomiska intressen?

Vill herr statsrådet redogöra för de åtgärder som regeringen kan tänkas vidtaga för att på andra marknader t. ex. den gemensamma marknaden underlätta för svensk exportindustri att finna avsättning för sina produkter?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motion angående kontrollen över utlämnande av sekretessbelagda handlingar inom försvaret;

nr 23, i anledning av motioner om tillämpning av tryckfrihetslagstiftningen å film m. m.;

nr 24, i anledning av väckta motioner angående införande av kvinnlig tronföljd; samt

nr 25, i anledning av väckt motion angående utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen»;

bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension inom ATP;

nr 58, i anledning av väckta motioner angående märkningen av livsmedel; samt

nr 59, i anledning av väckt motion om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckt motion angående användningen av hundskattemedel; samt

nr 43, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarrens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen

av herr *Wallmark* (h) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: »Är Statsrådet berett — för att minska mörkerolyckorna på vägarna — överväga sådana åtgärder, att fullgod belysning anordnas i samband med att nya viktiga vägar byggs?»; samt

av herr *Nilsson, Ferdinand*, (cp) till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Har Statsrådet uppmärksammat de svårigheter för lands- ting och primärkommuner som skapas

av bristande överensstämmelse mellan dem av statsmakternas anförtrodda uppgifter, det därav vållade lånebehovet och erhållna lånemedgivanden samt de strängt begränsade resurser som på grund av beslutade kreditrestriktioner stå till förfogande? Kunna åtgärder från regeringens sida i något avseende förväntas för befordrande av en bättre överensstämmelse mellan dessa faktorer?»

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.17.

In fidem
K.-G. Lindelöw

Tisdagen den 3 november

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Ang. uppskov med inkallandet av FN:s generalförsamling

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON erhöll ordet för att besvara herr *Hernelius'* fråga angående uppskov med inkallandet av FN:s generalförsamling, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 23 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Hernelius har till mig riktat en fråga, om inte uppskovet med inkallandet av FN:s generalförsamling kan få en viss prejudicerande verkan.

Till svar vill jag först hänvisa till att det inte är första gången som generalförsamlingens möte uppskjuts. Vid fyra tidigare tillfällen, nämligen 1946, 1951, 1952 och 1956, har generalförsamlingens majoritet, då den funnit starka skäl för en sådan åtgärd, ansett sig kunna skjuta på det ordinarie mötets begynnelse datum. Att uppskov beslutats med årets generalförsamling finner jag särskilt väl motiverat. De skäl som förelegat är av sådan natur, att jag inte ser någon nämnvärd risk för ett icke önskvärt prejudikat. Som bekant har också uppskovsbeslutet stötts av ett mycket stort antal stater, däribland alla de nordiska länderna.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! För svaret ber jag att få tacka.

Det första uppskovet från normalt september månad till november är det inte så mycket att säga om. Uppskov har, som utrikesministern påpekat, inträffat tidigare, men naturligtvis kan man ändå undra om ett val i en stor-

makt, låt vara den där FN har sitt högkvarter, skall få påverka tiden för generalförsamlingens möte. Något prejudikat kan det dock inte gärna bli fråga om. Eventuella regimskiften i t. ex. en annan mäktig stormakt är som bekant inte på samma sätt tidsinställda, vilket ett färskt exempel visar.

Det andra uppskovet, från november till december månad, är mera diskutabelt. Det har sin grund i att FN står inför ett svårt problem. Man har velat vinna tid för en lösning. Det är där risken för ett prejudikat kommer in — det kan bli flera svårigheter för FN, och då kan det ligga nära till hands att söka samma lösning en gång till. Det måste ändå vara en diskutabel metod att söka verka för världsorganisationens bästa genom att uppskjuta dess viktigaste funktion, generalförsamlingen.

Uppskovet bör vara en engångsföreteelse, och jag tillåter mig att tolka utrikesministerns uttalande om att han »inte ser någon nämnvärd risk för ett icke önskvärt prejudikat» som ett bevis för att han hyser samma mening.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. kreditrestriktionerna samt landstingens och primärkommunernas lånebehov

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Ferdinand Nilssons* fråga angående kreditrestriktionerna samt landstingens och primärkommunernas lånebehov, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 29 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Ferdinand Nilsson i Kungsängen har ställt ett antal frågor rörande de svårigheter som

Ang. kreditrestriktionerna samt landstingens och primärkommunernas lånebehov uppstår för landstingen och primärkommunerna genom den begränsning som tillgängliga kapitalmarknadsresurser skapar för deras upplåningsmöjligheter.

De av herr Ferdinand Nilsson ställda frågorna berör ytterst hela problemet om fördelningen av kapitalmarknadens resurser och den ekonomiska politikens medel för uppehållandet av balans i samhällsekonomin. Ämnet har en sådan omfattning att det inte kan behandlas i form av svar på enkel fråga. Rätt forum för en debatt i berörda ämne torde vara då riksdagen i större sammanhang har den ekonomiska politikens olika frågeställningar på dagordningen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! När jag kom ner från första lagutskottet i dag vid ett-tiden blev jag verkligen mycket tacksam när jag såg, att jag redan då fått svar från finansdepartementet på min fråga; i vanliga fall brukar vi hitta det på bänken när plenum börjar. Men jag måste tillstå att min tacksamhet blev väsentligen mindre då jag tog del av innehållet.

Det är möjligt att statsrådet har alldeles rätt i att jag en smula missbrukat frågeinstitutet, men jag undrar om inte statsrådet i någon mån missförstått mig också. Dels begärde jag inte någon helt uttömmande analys, utan jag nöjde mig med att begära, att vi i något avseende skulle kunna få några glimtar om vad som skulle kunna hända. Därmed dimensionerar jag ju ner saken en smula. Dels måste jag — när statsrådet hänvisar mig till den där stora ekonomiska debatten — säga, att där kommer lilla jag alldeles att försvinna vid sidan av statsmän av herr Lundströms och herr Birger Anderssons dignitet! Ur den synpunkten kan det kanske ändå ha sitt skäl att ställa en fråga på det sätt som här skett.

Just nu i höst- och statsförslagstider

har jag — lika litet som förmodligen alla andra landstings- och kommunalmän — kunnat undgå att se hur ohjälpligt tillkrånglat det blivit med alagda lånebehov, med lånetillstånd i viss utsträckning och med ännu mindre möjligheter att låna pengar på grund av kreditrestriktionerna. Vad jag hoppades på var möjligen någon glad nyhet om huruvida i något av dessa avseenden initiativ eller förslag kunde komma, som något förbättrade läget för landsting och primärkommuner.

Besvikelsen över de av strama direktiv beskurna förslagen från 1958 års kommunalskatteutjämning har väl ock bidragit till att frågan kom. För landstingens del ger de — utöver förlusten av nuvarande skatteersättningar — *ingenting* när det gäller Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Malmöhus, Västmanlands, Örebro, Kopparbergs och Gävleborgs län. Endast i sex län blir bidragen så pass stora att de överstiger förlusten av skatteersättningarna, och det är ju inte så mycket till kommunal skatteutjämning.

Beträffande kommunerna har vi från vår sida åter och åter i motioner pekat på det orimliga i att en riksan gelägenhet som grundskolan, som syftar till likvärdighet efter rikssynpunkter, skall belasta den primärkommunala utdebiteringen med i genomsnitt 3:60 per skattekrone. I min kommun blir det redan nu 40 procent av utdebiteringen. Makten beträffande skolan och skolutgifterna ligger däremot, som sig bör, hos staten. Det innebär en garanti för det enhetliga resultatet och likvärdigheten, men det betyder också, tycker vi, att det inte blir någon rationell kostnadsfördelning.

I vår kommun — Upplands-Bro — står vi inför en utbyggnad av grundskolan enligt statsmakternas intentioner, som kostar 9—10 miljoner kronor, och det är inte lätt att låna upp pengarna. Vi har att räkna med ett lånebehov för 1965 av 9,5 miljoner kronor och 1966 av 9,2 miljoner kronor. En an-

Om enhetliga bedömningsnormer vid AB Svensk bilprovnings provningsanstalter

nan sak är kravet på att vi skall bygga ut en garnisonsort stor nog att bära ett gymnasium på grund av Svea gardes utflytning — som vi inte bett om. Hur skall det gå med sådana utbyggnads- och läneproblem? Det vet vi inte.

För Uppsala läns landsting är läget också besvärligt. Under 1963 och 1964 har vi fått låna nära 38 miljoner kronor, men vi har lånetillstånd, som vi inte kunnat placera, för 24 miljoner kronor.

Jag hoppas att statsrådet förstår att sadant kan väcka bekymmer och att man gärna hoppas på nya möjligheter att klara sådana problem.

År 1961 väckte jag tillsammans med herr Svensson i Vä i andra kammaren och ungefär 30-talet andra landsbygdsrepresentanter en motion, syftande till omfördelning av uppgifterna och kostnaderna mellan stat, landsting och kommuner. Jag skulle tro att just sådana synpunkter är aktuella i dessa dagar bland kommunfolket. I den landsända jag närmast känner går tankarna nu till sådana möjligheter. Man ville ju gärna hoppas att finansministern ville lyssna till sådana röster — de hör dock till det s. k. kommunala sambandet när det gäller rikspolitiken.

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag tyckte nog att herr Ferdinand Nilssons inlägg var en klar dokumentation på hur svårt det är att hålla en debatt i dessa frågor inom ramen för vad som är avsett för en enkel fråga och ett enkelt svar. Men jag hälsar, som sagt, herr Ferdinand Nilsson välkommen åter till en mera allmän debatt om dessa frågor. Jag tror nog att kammarens ledamöter är överens med mig om att med de erfarenheter, som vi har om herr Ferdinand Nilsson, är det ingen som tror att han skulle vara besjälad med en så utpräg- lad blygsamhet, att han på något sätt skulle komma bort i en sådan debatt med hänsyn till andra prominenta fö-

reträdare för olika partier här i kam- maren.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för de möjligheter som han ger mig och jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan vi får tala mera om saken.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om enhetliga bedömningsnormer vid AB Svensk bilprovnings provningsanstalter

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **SKOGLUND** erhöll ordet för att besvara herr *Lundströms* fråga om enhetliga bedömningsnormer vid AB Svensk bilprovnings provningsanstalter, vilken fråga inta- gits i kammarens protokoll för den 16 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Lundström har frågat mig om jag ämnar vidtaga särskilda åtgärder för att säkra att AB Svensk bilprovningens olika provningsanstalter kommer att tillämpa enhetliga bedömningsnormer.

Jag utgår ifrån att herr Lundström med sin fråga i första hand avser de bedömningsnormer, vilka kommer att tillämpas vid den obligatoriska, perio- diska kontrollbesiktning av bilar som skall införas fr. o. m. den 1 januari 1965. I detta avseende vill jag anför- a följande.

Jämlikt 55 § 7 mom. vägtrafikkun- görelsen åligger det väg- och vatten- byggnadsstyrelsen att meddela erforderliga detaljföreskrifter om kontroll- besiktning. Styrelsen har utarbetat de- taljerade normer för bedömningen av olika bristfälligheter, som iaktages vid kontrollbesiktning. Enbart för person- bil avser normerna bedömning av in- emot 130 skilda fordonsdetaljer eller motsvarande.

Om enhetliga bedömningsnormer vid AB Svensk bilprovning

I besiktningens arbetet kommer AB Svensk bilprovning att använda av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkända besiktningensprotokoll för 30 olika huvudgrupper av fordonsdetaljer. Eventuella anmärkningar införes i protokollet i enlighet med de av styrelsen fastställda bedömningsnormerna.

För arbetet finnes även särskilda rutiner som bolaget utarbetat med ledning av normerna och protokollen. Rutinerna har tillkommit i syfte att ytterligare förenhetliga bedömningarna i bolagets besiktningens verksamhet.

Vidare vill jag nämna att avsikten är att bolagets olika anstalter i största möjliga utsträckning skall vara försedda med samma sorts tekniska utrustning, vilket också är ett uttryck för strävandena att åstadkomma likartade förutsättningar för bedömningen.

Utbildningen av besiktningens personalen bedrivs också med speciell hänsyn till önskemålet att erhålla enhetlighet i fråga om besiktningens arbetet.

Vidare kommer bolaget att genom särskilda inspektörer kontinuerligt följa arbetet på de olika stationerna. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kommer dessutom att utöva viss tillsyn över besiktningens verksamheten.

Slutligen vill jag, herr talman, erinra om att en av anledningarna till att bolaget börjat sin verksamhet med frivilliga besiktningar i år varit att ge personalen erforderlig träning i fråga om bl. a. besiktningens grunderna.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Av detta framgår att det finns utarbetade vissa regler och normer för bedömningen, och tydligen anser statsrådet att detta räcker — i varje fall säger han ingenting om att han anser några särskilda åtgärder erforderliga.

Som framgår av min fråga har till grund för den legat det kända fallet då en och samma bil testades på åtta oli-

ka teststationer med olika resultat. Bilen blev godkänd på fem och underkänd på tre. Detta tycker jag klart visar de svårigheter som kan komma att inträffa i mycket större skala när den obligatoriska besiktningen nästa år träder i kraft.

Ur denna synpunkt har det, såsom statsrådet också själv säger, varit av värde att man under detta år kunnat bedriva en frivillig provverksamhet. Jag vill gärna tillägga, att jag anser att det också var av stort värde att en enskild tidning tog sig för att göra detta experiment med teststationerna — man undrar om och när i annat fall det problem, som genom experimentet sattes under strålkastarljus, skulle ha observerats i samma tillspetsade form.

Jag vet inte i vilken omfattning — kanske statsrådet kan upplysa om det — som den enhetliga bedömningen hittills inte bara har befrämjats, utan även kollats upp av trafiksäkerhetsarbetets ledning här i landet. Det är nog bra om det sker i framtiden, som statsrådet säger i sitt svar, men det är *nu*, under försökstiden, som det är alldeles särskilt nödvändigt. Det skedda visar nämligen tydligen att en enhetlig bedömning av de eventuella fel som påträffas är ofrånkomlig, och det är bedömningen — inte maskinernas och instrumentens utslag — som kommer att sättas på hårda prov. De åtta testprotokoll som föreligger från detta experiment är resultatet av åtta olika bedömningar. Studerar man protokollen, finner man visserligen att i några fall olika fel har påträffats hos bilen men att det främst är i fråga om utvärderingen av felen som det förekommit skiljaktigheter.

Nu kan ju bedömningen var en personlig omdömessak, men den *får* inte vara det i sådan grad som i det aktualiserade fallet. Det är därför jag anser att den personliga träningen inte har varit tillräcklig. Träning i utvärderingen är så oändligt viktig.

När det nyssnämnda reportaget pub-

Om enhetliga bedömningsnormer vid AB Svensk bilprovnings provningsanstalter licerades och dessutom föranledde ett uppmärksammat TV-program, kom reaktionen att pendla mellan löje hos somliga och ilska hos andra. Jag tycker det är beklagligt. Jag hör till dem som har hälsat tillkomsten av den obligatoriska testningen med tillfredsställelse. I vissa detaljer har jag kanske avvikande mening om den framtida utformningen, men jag tror att testningen kommer att vara av stor betydelse för trafiksäkerheten. Däremot är den inte lika välkommen hos alla — många är skeptiska emot denna besiktning. Eftersom tanken är god är det desto angelägnare att man inte redan från början på goda grunder kan misstänka bristande objektivitet.

Eftersom besiktningen är så betydelsefull för trafiksäkerheten, hade jag varit tacksam om jag kunnat få en förklaring, som jag saknar i statsrådets svar, att han — som ändå ytterst är ansvarig för trafiksäkerhetsarbetet i landet — skall uppmärksammat följa denna fråga och inte dra sig för att vidta de åtgärder som kan erfordras för att man skall nå tillfredsställande resultat.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag beklagar att herr Lundström tydligen inte följde med i mitt för en frågestund alltför långa svar. På andra sidan i det stencilerade svar, som herr Lundström har fått av mig, har jag redogjort för det arbete som man bedriver på olika sätt för att få fram enhetliga normer och en enhetlig bedömning.

Det finns ingen anledning för mig att nu, innan den obligatoriska verksamheten har kommit i gång, löpa i väg och vidta speciella åtgärder, samtidigt som vi är i färd med att bygga upp bl. a. en kontrollverksamhet som syftar till just det som både herr Lundström och jag är så angelägna om, nämligen att bedömningen skall bli så enhetlig som det över huvud taget är möjligt. Sedan måste vi ju i alla sam-

manhang vara medvetna om att den mänskliga faktorn spelar in.

Jag undrar om respekten för och tron på den verksamhet som Svensk bilprovning skall utföra mår väl av att man, redan innan den har kommit i gång i obligatorisk form, riktar anmärkningar emot den såsom herr Lundström faktiskt har gjort.

Jag trodde det var onödigt att avsluta mitt anförande med att säga, att jag personligen kommer att följa upp denna verksamhet. Om någonting har varit och är angeläget för mig, så är det trafiksäkerhetsarbetet. Antalet olycksfall under oktober månad i år har givit mig många bekymmer.

Sedan bör det kanske påpekas att det ju kan ha inträffat fel hos bilen, som har testats på åtta olika ställen, under den färd som den har företagit från Stockholm till Arvika, till Söderhamn, till Västervik, till Oskarshamn, till Hälsingborg, till Kalmar och till Växjö. Det är ju inte alldeles otänkbart att det under denna färd kan ha inträffat något som givit de olika anstalterna anledning att bedöma bilens tillstånd på något olika sätt.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vill säga till herr statsrådet att jag faktiskt inte bara har hört svaret läsas upp, utan även själv läst det i förväg. Jag är tacksam för att jag fick det en liten stund i förväg så att jag verkligen kunde sätta mig in i det. Mina reflexioner har därför tillkommit på grundval av innehållet i statsrådets svar.

Jag har inte framfört dessa anmärkningar av någon kritiklusta, utan anmärkningarna har gjorts av den tidning som företog detta experiment, och den allmänhet som läst artikeln i fråga och sett TV-programmet har gjort sina kritiska reflexioner.

Man måste naturligtvis alltid räkna med den mänskliga faktorn. Utrymmet för den mänskliga faktorn får dock

inte nästa år vara så stort att det kan bli skilda bedömningar i tre åttonde-lar av fallen. Så olika bedömningar är ju fullständigt orimligt.

Statsrådet säger i sitt senaste anfö-rande, att han trodde det var onödigt påpeka att han personligen skall en-gagera sig i denna sak. Jag betraktar det uttalandet såsom det svar som jag efterlyste. Statsrådet säger därmed att det är självklart att han skall engagera sig i saken. Det är jag tacksam för.

Nästa år skall Svensk bilprovning utföra 800 000 säkerhetsinspektioner förutom ett par hundratusen andra inspektioner och testningar, och 700 man skall syssla med detta på heltid. Därför är det viktigt att man utnyttjar den tid som återstår till dess, inte bara till att utarbeta regler, rutiner och sådant utan till att verkligen träna upp och utbilda personalen så att utvärderingen av olika fel blir så enhetlig som över huvud är möjligt.

Den tidning som gjorde detta prov med åtta testningar noterade, att ut-rustningen vid alla teststationer är densamma, alla instrument av samma fabrikat, etc., varför utgångsläget för en enhetlig bedömning av bilarna alltså är detsamma. Men, tillägger tidning-en, ändå klickar det. »Det lilla papper med noteringen 'godkänd' som redan i dag borde vara guld värd för oss bil-ägare, är i praktiken värdelöst», skriver tidningen.

Det är upprörande om sådana om-dömen och känslor skall kunna spridas bland bilägarna. Missbelåtna människor kommer det väl alltid att finnas. Vi måste dock alla hjälpas åt att få till stånd så goda förhållanden som möj-ligt. I första hand är det kommunika-tionsministerns uppgift att övervaka att befogade anledningar till missnöje i denna viktiga trafiksäkerhetsfråga i all tänkbar omfattning undanröjes.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. belysning å vägar

Herr statsrådet och chefen för kom-munikationsdepartementet **SKOGLUND** erhöll ordet för att besvara herr *Wallmarks* fråga angående belysning å vä-gar, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 29 oktober, och yt-tade:

Herr talman! Herr Wallmark har frågat mig om jag för att minska mör-kerolyckorna på vägarna är beredd överväga sådana åtgärder att fullgod be-lysnings anordnas i samband med att nya viktiga vägar byggs.

I direktiven till 1960 års vägsak-kunniga har jag uppdragit åt de sak-kunniga att utreda, i vilken omfattning väghållningsskyldigheten skall inbe-gripa skyldighet att anordna och vid-makthålla vägbelysning. Jag har där-vid framhållit att reglerna i ämnet så långt möjligt bör anknytas till vad som faktiskt tillämpas, såvida annat icke föranledes av hänsyn till trafiksäker-heten eller annat vägande skäl.

De vägsakkunniga har låtit en sär-skild arbetsgrupp närmare undersöka vägbelysningsfrågan. Arbetsgruppen, som i dagarna överlämnar sitt material till vägsakkunniga, behandlar enligt vad jag inhämtat bl. a. frågan vilka krav som bör ställas på en fullgod vägbelysning. Vägsakkunniga kommer nu att taga ställning till arbetsgrup-pens redovisning. När sedan vägsak-kunniga själva framlagt sina övervä-ganden och förslag blir det alltså an-ledning att återkomma till denna inte minst från trafiksäkerhetssynpunkt vik-tiga fråga.

Herr **WALLMARK** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för att han svarat på min fråga. Tacksamheten är kanske inte rik-tigt lika stor när det gäller innehållet i svaret.

Statsrådet nämnde i sitt föregående svar att trafikolyckorna under oktober

manad har gett honom allvarliga bekymmer. Tidningsrubrikerna talar ju också sitt tydliga språk.

IVA har tillsatt en arbetsdelegation som skall analysera frågan om vägbelysningen. Denna delegation har studerat tio olika utredningar, som gjorts i länder runt om i världen. Av dessa undersökningar har entydigt framgått, att mörkerolyckorna kan minskas med minst 30 procent därest vägbelysningen blir fullgod. Även en undersökning som gjorts här i landet har gett exakt samma resultat. Man har då räknat med att en lönsamhetsgräns skall finnas vid 3 500 fordon per årsmedeldygn på riksväg och det dubbla antalet på motorväg. I dessa siffror ligger dock icke hänsynstagande till de människoliv, som går till spillo, och inte heller till de lidanden, som orsakas av alla olyckorna.

Såvitt jag förstår av kommunikationsministerns svar har han till de sakkunniga framfört, att man bör anknyta till de regler som för närvarande tillämpas såvida icke annat föranledes av hänsyn till trafiksäkerheten. Det skulle faktiskt kunna innebära att kommunikationsministern egentligen anser att det inte finns behov av vägbelysning, om inte utredningen kan påvisa att behov föreligger.

Jag såg en uppgift om att vi måste sänka hastigheten till 40 kilometer i timmen, om vi skall kunna köra med tillbörlig säkerhet på vägarna under mörker. Jag tror att det stämmer ganska väl och att vi som är rätt flitiga på vägarna kan hålla med om detta. Då ställs man faktiskt inför problemet att antingen anordna en fullgod vägbelysning eller att minska hastigheten genom regler som gör det omöjligt för bilisterna att överskrida trafiksäkerhetsreglerna.

Jag tror inte att statsrådet är beredd att införa en sådan hastighetsbegränsning under mörkertid. Man frågar sig, varför vi i så fall behövt vänta så länge som vi har gjort. I det här fallet kan

Ang. belysning å vägar

man faktiskt säga att vi utreder ihjäl — inte oss, utan andra. Det är nu på femte året man sitter och diskuterar denna fråga, och ännu har inte något förslag kommit fram. Det tycks finnas anledning hoppas att det så småningom skall komma ett förslag, men jag vill ställa den direkta frågan till statsrådet: Kommer det att i statsverkspropositionen stå någonting om denna sak? Det är, som jag ser det, här inte fråga om vägbelysning skall ordnas eller inte utan uteslutande fråga om *hur* den skall ordnas för att den skall bli behaglig och tillfredsställande.

Kostnaderna för anordnande av vägbelysning torde kunna uppskattas till mellan 10 och 20 procent av kostnaderna för anläggning av vägar. Jag har för min del inte någon anledning betvivla att bilisterna är beredda att ta sin andel i dessa merkostnader för att få till stånd en riktig vägbelysning. Kan statsrådet utlova att vi i den kommande statsverkspropositionen får se ett förslag om ett principbeslut i denna fråga?

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Till det sista vill jag säga, att utredningens betänkande ännu inte har kommit, och vi brukar ju ändå låta myndigheter yttra sig om saker och ting som har varit föremål för utredning innan vi lägger fram ett förslag. Herr Wallmark menar tydligen att vi nu skall springa ifrån den principen. Riksdagen skall alltså inte ta någon hänsyn till vad en utredning föreslår och ännu mindre till vad remissmyndigheterna har att säga. Det var i sanning en ny princip, som herr Wallmark är beredd att införa i kanslihus och i riksdagshus.

Till vad herr Wallmark i övrigt anförde vill jag säga, att det för närvarande inte föreligger någon skyldighet att anordna vägbelysning, men det finns ett slags sedvanerätt som innebär att kommuner, städer, köpingar

Ang. belysning å vägar

och andra anordnar belysning långt utanför tätorterna. När jag talar om att man skall undersöka huruvida liknande regler kan användas när det gäller de allmänna vägarna är det alltså ur den synpunkten jag menar att prövningen av vägsakkunniga, som tillsattes i september 1960, skulle äga rum. Utredningen kommer tydligen också att i princip gå fram med ett förslag om att vägbelysning skall anordnas i en ökad omfattning. De har tydligen läst direktiven på ett rakt motsatt sätt mot vad herr Wallmark har gjort.

Jag skall inte närmare gå in på den här saken, men jag vet inte varifrån herr Wallmark har fått uppgiften att det skulle kosta 10 procent av vägbyggandet att ordna vägbelysning. Det gäller här ändå att dra fram kablar och att sätta upp belysningsstolpar m. m. — (Ja, ecklesiastikministern påpekar nu för mig att herr Wallmark angav att kostnaden rör sig om ca 15 procent, och han är ju van vid undervisning och pedagogik, så jag accepterar hans bock i marginalen!) Om vi bygger vägar för 560 miljoner kronor, betyder det alltså att vi skulle behöva öka anslaget med ungefär 15 procent.

Jag tror att man får lov att se litet på dessa siffror innan man gör en sådan beställning som herr Wallmark här gjorde, utan att vare sig utredningens förslag än mindre några remissutlåtandens föreligger.

Jag är, herr Wallmark, mycket intresserad av att åtgärder kan vidtagas på detta område, men jag tycker nog att vi skall gå den väg som vi brukar gå i detta hus när vi tar ställning till frågorna. Herr Wallmark har inte varit så länge här, och det kan möjligen vara anledningen till att han ställer förslag, som innebär att man skall »köra över».

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! Vägsakkunniga har nu arbetat fem år, och den speciella frå-

gan om vägbelysningen har rätt avgörande betydelse vid tusentals trafikolyckor varje år; man räknar ju med att en dryg fjärdedel, nästan en tredjedel, av de 17 000 trafikolyckorna inträffar under mörker. Att de sakkunniga suttit så länge utan att kommunikationsministern sökt få fram ett förslag om vägbelysningen vittnar inte, som jag ser det, om ett verkligt aktivt intresse för denna fråga.

De direktiv, som de sakkunniga tycks ha fått, förefaller mig mycket snäva. Den praxis som utbildats och som innebär, att en rad kommuner ordnar vägbelysning vid ut- och infarter till tätorterna, känner jag väl till; vi har gjort detta även i min hemkommun. Men det är ju inte enbart den detaljen vi diskuterar, utan frågan gäller vägarna över huvud taget, alltså även våra landsvägar. Och det var med tanke på dem jag nämnde att 40 km egentligen är maximihastighet om man vill tillgodose trafiksäkerheten.

När det gäller kostnaderna nämnde jag att de varierar mellan 10 och 20 procent. Den uppgiften finns i IVA:s utredning, och jag trodde att den var av så stort intresse att kommunikationsministern hade studerat den; men jag får kanske senare överlämna ett exemplar av utredningen. Tendensen förefaller så klar att det inte är mycket att diskutera: vägbelysning har en mycket märkbart sänkande effekt på antalet olyckor. Med hänsyn därtill tycker jag inte det finns anledning att hesitera inför den merkostnad som anordnandet av fullgod belysning på nya viktiga vägar innebär. Om jag känner regeringen rätt, kommer den ju att se till att de pengarna i varje fall till huvudsaklig del tas ut från bilisterna själva. Och jag skulle tro att huvuddelen av bilisterna är redo att ta på sig denna merkostnad med hänsyn till den ökade säkerhet vid mörkerkörning som belysningen innebär.

Jag tror inte vi har anledning att tvista om de ord som kan finnas i

Ang. Svenska filminstitutets anordnande av fester vid filmfestivalen i Venedig

statsrådets svar. Kvar står att vi måste se till att det händer någonting mycket snabbt; och framför allt bör det gälla den som förklarar sig vara mest intresserad av alla för att tillgodose säkerhetskraven. Det torde inte heller vara omöjligt att bryta ut detta avsnitt ur vägsakkunnigas betänkande för att få det speciellt snabbt behandlat — som jag förut sade, gäller ju inte frågan om vi skall ha vägbelysning utan *hur* den skall ordnas.

Herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag är ledsn, kammarledamöter, att jag nödgas på nytt ta er tid och uppmärksamhet i anspråk, men herr Wallmarks lilla glidande insinuation om att tveksamhet kunde råda, huruvida det över huvud taget i direktiven fanns något mera bestämt uttalande om att de sakkunniga skulle utreda belysningsfrågorna, gör faktiskt att jag vill till protokollet läsa in det ifrågasvarande stycket ur direktiven:

»En annan fråga gäller skyldighet för väghållare att ordna vägbelysning. Den växande trafiken har på senare tid framtvingat anordnande av belysning icke blott inom tätorterna — varest utebelysning av ålder ansetts motiverad bl. a. från trevnadssynpunkt och av ordningsskäl — utan i viss omfattning även annorstädes. Till undvikande av tvistigheter torde i vägslagstiftningen böra angivas i vilken omfattning väghållningsskyldigheten skall inbegripa skyldighet att anordna och vidmakthålla vägbelysning. Härvid synes det dock icke böra komma i fråga att i större omfattning på det allmänna vägväsendet överföra sådana kostnader som hittills brukat bestridas på annat sätt.»

De sakkunniga har alltså i direktiven fått ett på detta sätt angivet uppdrag. Nu skall jag inte uppträda som försvarsadvokat för de sakkunniga — de kan säkerligen svara för sig själva

— men jag vill nämna att deras utredningsuppdrag inte bara avser vägbelysningen utan bl. a. också frågan om statsbidrag till byggande och underhåll av enskilda vägar. Deras förslag i den senare frågan har föranlett proposition till riksdagen för ett eller två år sedan, innebärande höjning av detta statsbidrag. Utredningen har alltså haft att syssla med en rad frågor och har levererat sina förslag i tur och ordning. Jag vill än en gång uppge, att de sakkunniga själva troligen har bedömt angelägenhetsgraden av de olika frågor som direktiven innefattar, och har herr Wallmark någon invändning mot denna deras bedömning får han väl föra sitt resonemang på ort och ställe, där det passar att ta ett sådant med dem.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. Svenska filminstitutets anordnande av fester vid filmfestivalen i Venedig

Herr statsrådet och chefen för eklestistikdepartementet EDENMAN erhöll ordet för att besvara herr *Holmbergs* fråga angående Svenska filminstitutets anordnande av fester vid filmfestivalen i Venedig, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 27 oktober, och anförde:

Herr talman! Herr Holmberg har frågat om det ingår i Svenska filminstitutets uppgifter att anordna fester av så påkostat slag som skedde vid filmfestivalen i Venedig i år.

Enligt avtal skall 5 procent av institutets intäkter, för närvarande alltså cirka 600 000 kronor, användas bl. a. för att stödja svenskt deltagande vid filmfestivaler och andra arrangemang. Under det första verksamhetsåret har institutet av naturliga skäl inte hunnit utveckla denna sida av sin verksamhet så mycket. Endast 36 000 kronor har förbrukats för dessa ändamål.

Ang. Svenska filminstitutets anordnande av fester vid filmfestivalen i Venedig

Det svenska uppträdandet i Venedig bestämdes i samråd med filmindustriens representanter, vilkas synpunkter av institutets styrelse givetvis tillmättes stor vikt, när det gäller exportstödjande insatser av detta slag. Svensk film var på ett speciellt sätt representerad i Venedig i år, vilket också hade till följd mycket goda resultat vad beträffar det kommersiella utbytet.

Ledningen för filminstitutet har meddelat att den svenska mottagningen kostade mindre än 30 kronor per person och att den var blygsammare än t. ex. Frankrikes, trots att Sverige denna gång spelade en mer framträdande roll genom extra arrangemang vid festivalen. Den svenske beskickningschefen i Rom, som fungerade som värd vid mottagningen, har också i en skrivelse till utrikesdepartementet vitsordat att den svenska mottagningen inte var mer påkostad än vad som kan anses som normalt i sådana sammanhang i Italien.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Denna fråga är så pass enkel och svaret är så pass bristfälligt och ofullständigt att vi väl skall kunna hålla anförandena inom de av talmanskonferensen stipulerade två—tre minuterna.

Jag fick upplysning av statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet om att kuvertkostnaden nere i Venedig var 30 kronor för champagne och smörgås. Det är i och för sig en fullständigt ointressant upplysning. Vad som däremot är intressant är omfattningen av den representation som Svenska filminstitutet hade i Venedig sådan den avspeglats i pressen och sådan den har beskrivits av besökare som kommit därifrån. Motsvarar denna omfattning verkligen ett behov hos Svenska filminstitutet att visa sig på det sätt som har skett? Det hade därför varit intressant att få reda på hur mycket denna representation kostade. Hur mycket kostade det egentligen att förhyra den största och finaste

festvåningen på det största och finaste hotellet i Venedig för att bjuda 600 personer på champagne och smörgås?

Denna fråga har nämligen en principiell bakgrund. Vad det här är fråga om är *inte* att man använder sådana representationsmedel, som exempelvis ett företag har, utan vad det här gäller är ju att man använder på sätt och vis allmänna medel. Eftersom nöjesskatten avfördes från dagordningen och ersattes av en avgift, måste man på sätt och vis betrakta denna avgift som en skatt, och därmed blir det också fråga om allmänna medel.

Enligt den årsberättelse som Svenska filminstitutet har avgivit för 1963—1964 är planerna för den framtida PR-verksamheten inte i detalj utformade. Det är klart att då filminstitutet på detta sätt är i begynnelsen, blir man intresserad av att veta om denna representation i Venedig skall vara något slags prototyp för den framtida representation som Svenska filminstitutet planerar i olika länder. Sådana här manifestationer — jag använder samma uttryck som Svenska filminstitutet självt gör i sin broschyr — har man haft flera stycken under det första året både i Sverige och utlandet och man räknar med sådana manifestationer även i framtiden.

Kan det, herr talman, inte vara på det sättet, att Svenska filminstitutet och de ansvariga där plötsligt såg att man hade 213 000 kronor kvar av PR-anslaget för budgetåret 1963/1964 och att man då lät sig förledas till ett överdåd när det gäller representationen?

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Det är först oerhört intressant att se att en högerman fortfarande anser, att om man genomför en skattesänkning här i landet, så är de ökade inkomster som enskilda eller företag därigenom får att betrakta som allmänna medel. Det är någonting värt att notera! Emellertid är det här inte

fråga om allmänna medel, herr Holmberg, utan om den svenska filmindustriens medel. Staten har efterskönt denna skatt. Det är en skatteform i kulturfrämjande syfte. Det träffades i stället ett avtal, vari Svenska filminstitutet och filmbranschen förpliktigade sig att stödja svensk film på olika sätt. Bl. a. skulle 5 procent av institutets intäkter gå till olika PR-befrämjande åtgärder.

Det är felaktigt och väl åtminstone en ansats till insinuation, herr Holmberg, att här i kammaren göra gällande att man tydligen har festat upp ett par tre hundra tusen kronor. Jag noterade i mitt svar, att institutet har 600 000 kronor till förfogande för allmän reklamverksamhet, men att man hittills över huvud taget på detta konto inte gjort av med mer än 36 000 kronor.

För att sådana här debatter i fortsättningen inte skall upprepas vill jag bara säga till herr Holmberg, att någon anledning för regeringen och riksdagen att räkna antalet gäster och drycker vid representationstillfällen av sådant här slag anser jag inte föreligga. Jag kommer inte att medverka till någon sådan granskning.

Herr **HOLMBERG** (h):

Herr talman! Låt mig bara korrigera ett misstag som herr ecklesiastikministern uppenbarligen gjorde. Det har inte gått åt 36 000 kronor hitintills för PR-verksamheten, utan enligt årsredovisningen har t. o. m. juli månad i år förbrukats 36 000 kronor för representation. Utgifterna i Venedig är alltså över huvud taget inte inräknade.

Vidare förvånar det mig att ecklesiastikministern är så uppbragt över att jag anser, att det här på sätt och vis är fråga om allmänna medel. Det var dock så att nöjesskatten ersattes med en särskild avgift som kommer Svenska filminstitutet till godo. Tidigare betalade varje biobesökare nöjesskatt på biljetten, nu betalar man en särskild

Ang. de s. k. konstnärbelöningarna avgift, som förbrukas för ändamål, bestämda av riksdagen enligt avtalet med Svenska filminstitutet. Därför borde även riksdagen, liksom ecklesiastikdepartementet — för att inte tala om finansdepartementet — ha ett visst intresse för hur pengarna utnyttjas.

Herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Med anledning av vad herr Holmberg anförde till sist vill jag bara tillägga, att avtalet mellan staten och filmbranschen är ett avtal, herr Holmberg, som bara innebär att i fortsättningen känner sig regeringen inte ansvarig för filmproduktion, för kvalitetsbedömning och för en hel del undervisningsverksamhet vad beträffar filmen. Avtalet innebär att filmbranschen åtagit sig att frivilligt svara för kostnaderna härvidlag. Den avgift man nu tar in inbringar uppskattningsvis 12 miljoner kronor per år. Den största delen av den summan går till kvalitetsbelöning, en betydande del kommer att gå till utbildningsverksamhet, en annan del går till filmforskning, och den lilla delen på fem procent skulle gå till allmän reklamverksamhet och PR-verksamhet.

Sedan det avtalet träffats, kan ju i rimlighetens namn inte regeringen fortsätta att kontrollera på vilket sätt filminstitutet använder sina pengar. Några pengar från statens sida för dessa ändamål, såsom förstärkning av vad som tas in avgiftsvägen, kommer ju aldrig att utgå.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. de s. k. konstnärbelöningarna

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet **EDENMAN** erhöll ordet för att besvara herr *Källqvists* fråga angående de s. k. konstnärbelöningarna, vilken fråga intagits i kam-

Ang. de s. k. konstnärbelöningarna

marens protokoll för den 27 oktober, och yttrade:

Herr talman! Herr Källqvist har frågat om jag är villig att ompröva konstruktionen av de s. k. konstnärbelöningarna och därvid beakta den kritik och de synpunkter som framförts från bl. a. flera konstnärorganisationer.

Vid den debatt kring denna nya form för kulturstöd som ägde rum i våras i första kammaren och i vilken herr Källqvist deltog med flera inlägg förklarade jag att institutet, vilken den slutliga konstruktionen än blev, tills vidare måste ha karaktären av försöksverksamhet. Jag gav också uttryck åt den meningen att man, när man prövade en helt ny linje, inte alldeles säkert kunde komma rätt omedelbart men att den saken vore lätt att korrigera i fortsättningen.

Detta är också min mening i dag, och den kritik som herr Källqvist berör har stärkt mig i uppfattningen att det kan finnas anledning överväga en viss korrigering.

Herr KÄLLQVIST (fp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra mitt tack för det positiva svaret. Det kanske kan krävas en viss motivering till att jag har framställt min fråga just nu, eftersom vi diskuterade frågan under debatten här i kammaren innan frågan avgjordes.

När utskottet behandlade frågan förekom ju en viss kontakt med departementet, men vi kunde då inte vinna förståelse för de önskemål vi uttryckte. Det gällde då alltså inte stödet som sådant, utan själva utformningen. Sedan beslutet fattats har dock kritik kommit från dem som vi särskilt intresserar oss för, nämligen konstnärerna själva och deras organisationer. Där spar man ju inte på orden — konstnärer vill ju gärna uttrycka sig litet drastiskt, ty de har ju ett särskilt temperament. De talar om »billighet» och de talar om att de

»hamnat i en rävsax». Jag vill inte yttra mig om ordvalet, men man finner att belöningarnas utformning varit mindre lyckad.

Det är alldeles riktigt som statsrådet säger att vid diskussionen här i riksdagen betraktades införandet av dessa belöningar som en försöksverksamhet, och man fick också det beskedet att de kunde komma att korrigeras. Därför är jag tacksam över att statsrådet nu vid det här tillfället har verifierat, att kritiken är berättigad, och att han likaså givit oss ett löfte att frågan kommer att prövas så att det skall kunna ske »en viss korrigering». Jag skulle vilja säga att det behövs en korrigering av mycket stora mått för att detta skall komma på rätt bog.

Jag tackar än en gång för svaret och hoppas att jag snart nog skall få klargjort på vilket sätt korrigeringen kommer att äga rum. Jag tror att konstnärerna också är angelägna att få besked på den punkten.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne oktober.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att landshövding *Richard Sandler*, som för närvarande vårdas å Karolinska sjukhuset, med.avd. 7, på grund av sjukdom tills vidare är förhindrad att delta i riksdagens arbete intygas.

Stockholm den 1/11 1964.

Hildegard Halling-Lindfeldt

leg. läkare, underläkare å med.avd. 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Sandler för den tid, det i läkarintyget omförmälda hindret varade.

Interpellation ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 8 till och med den 15 november 1964 för utlandsresa i tjänsten.

Stockholm den 3 november 1964.

Ulla Lindström

Till riksdagens första kammare

På grund av resa till Berlin får jag härmed anhålla om tjänstledighet från riksdagsarbetet från och med den 3 till och med den 5 november 1964.

Stockholm den 30 oktober 1964.

Gunnar Lange

Till riksdagens första kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet från och med den 10 november till och med den 20 november för att delta i fastighetstaxeringen, allt enligt förordnande av länsstyrelsen i Västernorrlands län.

Stockholm den 4 november 1964.

Carl U. Olsén

De begärda ledigheterna beviljades.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 173, med förslag till förordning om beskattning av ersättning vid övergången till högertrafik, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 176, angående handläggningen av frågor om lokala trafikföreskrifter m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 179, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 18 och 20 §§

lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastikindelning.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 180, med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 181, angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 22—25, bevillningsutskottets betänkande nr 60, andra lagutskottets utlåtanden nr 55, 58 och 59 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 42 och 43.

Anmäldes och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång, m. m.; och

nr 182, angående godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitssystem.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning angående bestämmelser rörande tjänstgöringstraktamenten till JO:s och MO:s ställföreträdare.

Interpellation ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

Herr PETERSSON, PER, (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Interpellation ang. konsekvenserna för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland av domänverkets försäljningspolitik

Herr talman! I skrivelser till olika myndigheter har Träindustrins branschorganisation och Svenska sågverksföreningars riksförbund samt Arvidsjaurs kommun m. fl. kommuner påtalat den diskriminering av privata köpare som domänstyrelsens försäljningspolitik innebär. Man vänder sig i dessa skrivelser framför allt mot styrelsens beslut att inställa de för enskilda köpare avsedda skogsauktionerna i Norrbotten samt att kraftigt reducera utbudet av rotposter och leveransvirke i Västerbotten. Reduceringarnas storlek framgår av följande tabell, som berör domänverkets utbud av auktionsposter — skog på rot — i övre Norrland:

1960	479 000	} (m ³ sk)
1961	429 000	
1962	417 000	
1963	360 000	
1964	265 500	

Verkningarna av denna kraftigt reducerade försäljning anses bli betydande för såväl sågverks- som träförädlingsindustrin. Det torde också vara ofrånkomligt, att de enskilda företagens näringsutövning försvåras och hindras. På längre sikt räknar man med att konsekvenserna skall bli mycket allvarliga för såväl företagen som kommunerna.

De här berörda sågverken, som 1963 producerade 73 000 std virke eller betydligt mer än ASSI:s sågverk inom samma område och som sysselsätter ca 1 600 man, har till en tredjedel av sin råvaruförsäljning varit beroende av domänverkets försäljningar. De utgör också i många fall den enda eller den huvudsakliga industrin inom sina kommuner.

I skrivelse den 11 september 1964 från Träindustrins branschorganisation och Svenska sågverksföreningars riksförbund till ombudsmannaämnet för näringsfrihetsfrågor har ett fall, där konsekvenserna är särskilt påtagliga, närmare belysts. Det gäller Brö-

derna Lundberg i Akkavare, vilket företag under 1963 låtit rita och kostnadsberäkna ett småindustriekombinat i Arvidsjaurs kommun. Basindustrin skulle utgöras av en såg med en beräknad produktion av 4 000 std. Därjämte skulle snickerier och huselement tillverkas och försälas via egen entreprenadrörelse. Ett genomförande av detta projekt, som förordats av branshexpertis, skulle fått betydande positiva verkningar för såväl bygden som företaget. Genom domänverkets vägran fick det nu uppskjutas på obestämd tid, och dess förverkligande är helt beroende av statsmakternas ingripande. Kontakter har tagits mellan företaget och inrikesdepartementet med, får vi hoppas, positivt resultat. Även om detta företag nu skulle kunna räddas, utgör exemplet ett påtagligt bevis för vilka konsekvenser domänverkets politik kan få.

Mot bakgrunden av det allmänt omfattande önskemålet att bygga ut industrin i Norrland framstår domänverkets försäljningspolitik minst sagt anmärkningsvärd. Det bör i detta sammanhang observeras, att den här berörda enskilda industrin i stort sett kunnat utvecklas utan statligt stöd. De enskilda företagen begär inte heller nu något statligt stöd, men de vänder sig emot en försäljnings- och prispolitik, som diskriminerar dem till förmån för ett med dem konkurrerande statligt företag.

Angelägenheten av att den nuvarande industrin i Norrland, framför allt då kanske övre Norrland, tillåts konkurrera på lika villkor med den statliga företagsamheten måste anses vara den första förutsättningen för en lokalisering dit av nya enskilda företag. Det rimmar också illa med lokaliseringsutredningens förslag och med de rekommendationer, som avgivits av statliga myndigheter och enskilda organisationer när det gäller företagsamheten i Norrland, att ett statligt verk tillåts driva en mot enskild företagsamhet riktad politik.

Interpellation ang. länspolisens trafikgrupper i Älvsborgs län

Med anledning av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar herr statsrådet vidtaga för att undanröja de konsekvenser, som uppstått för den enskilda sågverks- och träförädlingsindustrin i övre Norrland till följd av domänverkets nuvarande försäljningspolitik?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakarande spörsmål finge framställas.

Interpellation ang. länspolisens trafikgrupper i Älvsborgs län

Ordet lämnades på begäran till herr SVENINGSSON (h), som yttrade:

Herr talman! I Älvsborgs län kommer efter den 1 januari 1965 att finnas 39 läns trafikpoliser, uppdelade i två läns trafikgrupper, varav den ena gruppen, bestående av 25 poliser, skall vara förlagd i Vänersborg och den andra om 14 poliser skall vara förlagd i Borås. De båda grupperna skall utföra sina trafikövervakande uppgifter fristående från varandra.

Genom den nya organisationen, som ersätter den nuvarande statspolisorganisationen, kommer antalet poliser stationerade i Vänersborg att öka från 19 till 25 medan antalet i Borås minskas från 16 till 14.

Avståndet mellan Borås och Vänersborg är ca 10 mil. Genom att en väsentligt större styrka förlägges till Vänersborg än till Borås kommer gränsen mellan de båda bevakningsområdena att gå ca 20 km från Borås och 80 km från Vänersborg. Med hänsyn till de arbetsuppgifter — trafikövervakning — läns trafikgrupperna skall ha kan det inte anses praktiskt och rationellt med denna uppdelning. Naturligare hade va-

rit att gränsen mellan de båda gruppernas bevakningsområde hade gått ungefär mitt emellan de båda städerna och att polisstyrkan i respektive område bestämts med hänsyn härtill.

När bevakning av vänersborgsgruppen skall ske i den del av dess område, som ligger mer än 50 km från Vänersborg, måste med stor sannolikhet poliserna övernatta utanför förläggningssorten, vilket kommer att förorsaka statsverket betydande kostnader.

Enligt min uppfattning talar sålunda åtskilliga skäl för att boråsgruppen får ett ökat antal poliser och att gränsen mellan de båda bevakningsområdena revideras.

Åberopande det anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att gränsen mellan de båda bevakningsområdena i Älvsborgs län revideras, om inte förr så i samband med en utökning av antalet vägtrafikpoliser i länet, därvid i första hand »boråsgruppen» utökas?

Det sålunda begärda tillståndet lämnades av kammaren.

Anmäldes och bordlades en av herr Jonasson under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl undertecknad motion, nr 840, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 177, angående viss fråga rörande prisregleringen på jordbrukets område.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 4 november

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Företogos val av tio ledamöter och femton suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna beslutat tillsätta.

Beträffande dessa val begärdes ordet av herr FÖRSTE VICE TALMANNEN, som anförde:

Herr talman! För vartdera av de två val, som skall förrättas vid detta plenum, ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Vardera listan upptar namn på så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Sedan herr förste vice talmannen avlämnat ifrågavarande listor, båda försedda med partibeteckningen »Den gemensamma listan», och desamma blivit var för sig av herr talmannen upplästa och av kammaren godkända, befanns, att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits å respektive listor, utsetts till

ledamöter i särskilda utskottet:

herr Näsström
 fru Myrdal
 herr Källqvist
 fröken Ljungberg
 herr Larsson, Lars

- » Pettersson, Georg
- » Andersson, Torsten
- » Wirmark
- » Nyman
- » Kaijser

suppleanter i särskilda utskottet:

herr Johansson, Tage

- » Svensson, Rikard
- » Widén
- » Nilsson, Yngve
- » Sörlin
- » Jansson, Paul
- » Carlsson, Eric

fru Carlqvist
 herr Sörenson

- » Wallmark
- » Petersson, Bertil
- » Augustsson
- » Skårman
- » Larsson, Thorsten
- » Weibull

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Lager för tiden den 11—den 19 innevarande månad på grund av ett från honom inkommet, nu uppläst läkarintyg, utvisande att han till följd av hjärtutredning vore sjukskriven för tiden till och med den 30 november.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 182, angående godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitssystem.

Vid föredragning av bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning angående bestämmelser rörande tjänstgöringstraktamenten till JO:s och MO:s ställföreträdare, hänvisades framställningen till bankoutskottet.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet motionen nr 840.

Föredros ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av motion angående kontrollen över utlämnande av sekretessbelagda handlingar inom försvaret; och

nr 23, i anledning av motioner om tillämpning av tryckfrihetslagstiftningen å film m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. kvinnlig tronföljd

Föredros ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner angående införande av kvinnlig tronföljd.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft nedanstående, vid innevarande års riksdags vårsession väckta, till utskottet hänvisade motioner, vilkas behandling uppskjutits till höstsessionen, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 57 i första kammaren av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och nr 75 i andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statschefsämbetet i Sverige skulle kunna innehavas av man eller kvinna, dock att nu aktuell succession i fråga om kronprinsen icke borde brytas, samt att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till grundlagsändringar härom i samband med den kommande författningsreformen;

2) de likalydande motionerna nr 390 i första kammaren av herr *Virgin m. fl.* och nr 467 i andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.*, i vilka anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag beträffande de grundlagsändringar som erfordrades dels för att kvinnlig tronföljd skulle kunna genomföras senast i samband med den förestående författningsreformen, dels för

Ang. kvinnlig tronföljd

att i övrigt genomföra de förslag, som upptagits i motionerna, avseende möjlighet för kvinna att vara regent samt ordförande i tillförordnad regering; samt

3) motionen nr 803 i första kammaren av herrar *Enarsson* och *Per Petersson*, vilken väckts i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 140 med förslag till vissa grundlagsändringar och vari föreslagits, att riksdagen i samband med behandlingen av denna proposition skulle bifalla den i motionerna under 2) ovan gjorda hemställan.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att

1) motionerna I: 57 och II: 75; även som

2) motionerna I: 390 och II: 467 samt I: 803

icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Torsten Andersson*, *Hernelius* och *Källqvist*, fröken *Stenberg* samt herrar *Bracconier*, *Sveningsson*, *Wahlund* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 57 och II: 75, I: 390 och II: 467 samt I: 803, besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående sådana grundlagsändringar, som erfordrades för att bereda kvinnliga medlemmar av konungahuset arvsrätt till tronen, dock utan brytande av nu gällande succession, samt behörighet att vara regent och ordförande i tillförordnad regering.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! I de i utskottsutlåtandet omnämnda motionerna utvecklas skälen för att även kvinnliga medlemmar av konungahuset beredes arvsrätt till tronen och kan ifrågakomma som regent och ordförande i tillförordnad regering. Dessa spörsmål har ju inte

Ang. kvinnlig tronföljd

blivit föremål för författningsutredningens behandling, och därför bör enligt reservanternas mening en utredning komma till stånd rörande de grundlagsändringar, som här kan ifrågakomma. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! I konstitutionsutskottets utlåtande nr 24 i anledning av väckta motioner angående införande av kvinnlig tronföljd har vi reservanter anfört, att utskottet borde ha hemställt att riksdagen måtte i anledning av motionerna besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag angående sådana grundlagsändringar, som erfordras för att bereda kvinnliga medlemmar av konungahuset arvsrätt till tronen, dock utan brytande av nu gällande succession, samt behörighet att vara regent och ordförande i tillförordnad regering.

Denna fråga är en gammal bekant för de ledamöter som var med redan år 1952. Då motionerades det i samma ämne. Konstitutionsutskottet framhöll i anledning härav, att det förtjänade övervägas huruvida gällande grundlagsbud, som utesluter kvinnlig tronföljd etc., kunde anses tillfredsställande. Konstitutionsutskottet ansåg att spörsmålet borde prövas i ett vidare sammanhang och förutsatte också, att regeringen hade sin uppmärksamhet riktad på berörda spörsmål och toge de initiativ som kunde påfordras.

1952 års konstitutionsutskotts uttalande om frågans prövning i ett vidare sammanhang har emellertid ej tagits upp. 1964 års konstitutionsutskott förklarar nu tolv år senare, att frågan fortfarande bör betraktas i ett vidare sammanhang och hänvisar till författningsreformen. Författningsutredningen har emellertid i sin allmänna grundlagsrevision ej tagit upp successionsordningen till behandling med undantag för några följdändringar. Just successionsordningen såsom gällande

grundlag beröres dock närmast av frågan om kvinnlig tronföljd. Visserligen skriver 1964 års utskottsmajoritet, att motionerna om tronföljden mycket nära berör principfrågan om statsformen, men frågan om statsformen hör väl närmast samman med regeringsformen. I § 1 gällande regeringsform står att Sveriges rike skall styras av en konung och vara ett arvrike med den arvsföljd, som i fastställd successionsordning stadgad är. I författningsutredningens förslag till regeringsform fastslås också i § 3 att Konungen är rikets statschef och att tronföljden är fastställd i successionsordningen. Enligt författningsutredningens definition av regeringsformens § 85 — som handlar om grundlagarna — föreligger i Sverige till skillnad från vad som är fallet i de flesta andra länder ej endast ett författningsdokument utan fyra gällande grundlagar, av vilken 1810 års successionsordning är en. Det framstår då som helt följdriktigt att prövningen av frågan om kvinnlig tronföljd, som enligt 1952 års konstitutionsutskotts utlåtande borde beaktas i ett vidare sammanhang, vid författningsutredningens allmänna grundlagsrevision hade kunnat tas upp i ett utomordentligt naturligt sammanhang, något som även herrar Dahlén, Hallén och Wahlund framhållit i ett särskilt yttrande. Även herr Munktell har inom utredningen uttalat sig för införande av kvinnlig tronföljd.

Den utredning reservanterna begär berör alltså sådan grundlagsändring som kan betraktas som en principiell tillämpning av de regler om fullt rättslig likställighet mellan man och kvinna som skall gälla i vårt land.

Det är inte min mening att här göra någon tillbakablick eller historieskrivning. Låt mig bara säga att Sveriges riksdag sedan 1919 års grundlagsändring beträffande kvinnornas likställighet på det politiska området — jag tänker på rösträtt och valbarhet o. s. v. vid riksdagsval — i en rad ärenden bekant sig till, hyllat, kanske man kan

Ang. kvinnlig tronföljd

säga, just denna grundsats om likställighet mellan man och kvinna, och den rättigheten borde också kunna gälla och i varje fall utredas när det gäller frågan om kvinnlig tronföljd.

Det kan också rent allmänt påpekas att det materiella underlaget för könsstrecken i grundlagstexten försvunnit sedan 1920. Eftersom inte endast män kan utöva de grundlagsreglerade funktionerna, har därav följande ändringar i grundlagstexten också språkligt genomförts. Regeringsformen § 4, som gäller statsrådsbehörigheten, torde vara den som tidigast blev föremål för språklig revision. År 1921 ersattes ordet »män» av »medborgare». 1949 vidtogs motsvarande ändring i § 28, som handlar om tillsättning av ämbeten och tjänster, och samma år har i §§ 17, 18 och 27 ordet »män», respektive »man», bytts ut mot ordet »personer», respektive »person» — det gäller behörighet för justitieråd, regeringsråd och justitiekansler. Den språkliga revisionen är dock inte fullständigt genomförd än.

I regeringsformen finns alltså fastställd principen om full likställighet mellan man och kvinna i vad avser de grundlagsreglerade ämbetena, men beträffande successionsordningen är det fortfarande aktuellt med 1200-talet och östgöotalagens ord: »Gånge hatt till och huva ifrån». I detta sammanhang kan det också påpekas att kvinnlig tronföljd för närvarande finns i Danmark, Nederländerna, Luxemburg, Storbritannien och Grekland. I samtliga länder går visserligen manlig tronarvinge före kvinnlig, men kvinnliga medlemmar av respektive kungahus är dock ej såsom i det moderna Sverige helt avskurna från möjligheten till statschefsämbetet.

Herr talman! Eftersom författningsutredningen i sin allmänna grundlagsrevision icke berört successionsordningen och alltså icke tagit upp frågan om kvinnlig tronföljd till utredning, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till konstitutionsutskottets utlåtande nr 24.

Herr PETERSSON, GEORG, (s):

Herr talman! Det skulle kunna vara nog så intressant att här ta upp en diskussion kring de frågor, som fröken Stenberg just nu har berört. När det gäller spörsmålet om likställighet, kommer man ju in på frågan om arvsrätten till tronen skall innehas av en familj, vilken ålder det kan gälla, om arvsrätten skall bero på i vilken ordning vederbörande blivit född o. s. v., men det finns just nu inte någon anledning att ta upp en sådan debatt. Denna fråga är emellertid av det slaget att den hör samman med vår författning, och vi vet ju att författningsutredningen har framlagt ett förslag som på några punkter berör denna fråga. Detta förslag har varit ute för yttrande, och vi vet att det har anförts rätt skiftande uppfattningar beträffande förslaget. Det är nu föremål för överarbetning, och man bör väl vänta med denna fråga till dess att vi får den stora författningsfrågan löst.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till vad utskottet hemställt i detta ärende.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Den hittills förda debatten ger inte stor anledning till några kommentarer, men då föredragningslistan inte är så lång i dag vid detta första arbetsplenium, så kanske några ord kan tillåtas utöver vad som redan är sagt.

Jag tror att man kan säga, att detta utskottsutlåtande om utredning och införande av kvinnlig tronföljd är en historisk händelse, inte när det gäller det ärende som avhandlas i detta utskottsutlåtande utan mera beträffande de former, under vilka de motioner som här är redovisade har behandlats. I utlåtandet nr 24 från konstitutionsutskottet är nämligen klart och tydligt ut sagt, att en motion som väcktes i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 140, grundlagspropositionen, har behandlats först nu under höstriksdagen.

Ang. kvinnlig tronföljd

Jag påtalade detta förhållande redan när uppskovsmemoriet behandlades de sista dagarna under vårriksdagen, men det finns anledning att påtala detta förhållande även nu. I detta fall har en motion väckts med anledning av en kunglig proposition, motionen blev remitterad för utskottsbehandling och den kungliga propositionen blev behandlad vid vårriksdagen. Att motionen då knuffades undan till höstriksdagen är en arbetsordning så ovanlig, att jag inte tror att den har förekommit vid något tidigare tillfälle, i varje fall inte som jag har kunnat konstatera. Här finns det anledning till den förhoppningen, att formen att på detta sätt behandla motioner är en engångsföreteelse som aldrig mer kommer att inträffa.

Man skyllde i våras på tidsnöd, men det kunde inte vara det verkliga förhållandet. För min del anser jag att de som i dag inte ens vill vara med om att utreda frågan om kvinnlig tronföljd i våras fruktade att frågan om införande av republik, som inte har något direkt men ett indirekt samband med frågan om kvinnlig tronföljd, i någon mån kunnat bli föremål för debatt i valrörelsen, om motionerna blev behandlade under vårriksdagen. Som valrörelsen nu blev visade sig dessa farhågor överdrivna och var det under alla förhållanden. Säkert är att många i onödan skrämmer upp sig för vad som kommer att hända i en valrörelse.

Även om man räknar med herr Spångberg i andra kammaren, så är den skaran liten här i riksdagen, som under rätt många år velat föra fram förslag om en ändring av statsskicket och ett avskaffande av monarkien, och nog kan man antaga att det är lättare och enklare att klara av sådana framstötter här i riksdagen än på vissa partikongresser. Ingen kan förneka att det finns ett samband mellan dagens ärende och ett intresse för fortsatt monarki eller republik. De här i riksdagen som innerst inne vill avskaffa monarkien känner med sig klart och tydligt,

att kravet på republik inte är politiskt matnyttigt, och därför vill man inte aktualisera frågan. Bäst är, tycker man, att den får vila i tysthet.

Vårt kungahus är populärt även sedan de vackra prinsessorna en efter en gift sig och flyttat bort från slottet. En överväldigande majoritet av det svenska folket har respekt och aktning för kungahuset och vill ha en kung som statschef, men skulle den situationen uppstå en gång i framtiden, att riksdagen enligt vår nu gällande författning skulle välja en ny kung, kan lätt intresset bli något helt annat. Om vi en gång i framtiden inte skulle ha någon tronföljare, skulle det svenska folket finna detta djupt tragiskt. Vi som hyser sympatier för att få kvinnlig tronföljd vill med detta så långt som möjligt finna en garanti för att den situationen, att vi behöver välja ett nytt kungahus, inte kommer att uppstå. Även om det inte är så mycket av fest och ståt och gyllene glans i det svenska kungahuset, är det ändå så att en överväldigande majoritet av det svenska folket vill ha något att se upp till och beundra; folket vill ha något av glans och högtid, något utöver det vanliga grå vardagliga.

Ingen behöver tro att den stora vecokopressen och även dagspressen har gjort en felbedömning av intresset hos det svenska folket, när man på ett enastående sätt utnyttjar allt som kan utnyttjas av de kungligas tillvaro — helt naturligt för att tidningarna skall bli så säljbara som möjligt. Jag skulle inte tro att det i den tidningspressen och på de tidningsredaktioner jag åsyftar sitter några särskilt stora kungavänner, utan tidningspressens sätt att vara i detta fall är mer än något annat en mätare på svenska folkets intresse.

Införandet av kvinnlig tronföljd skapar, som jag redan sagt, en större garanti för att det i framtiden finns en arvtagare till tronen än om arvsföljden bara fungerar som nu på den manliga sidan. Denna sak om lika arvsrätt till kronan är så mycket mer angelägen se-

Ang. kvinnlig tronföljd

dan denna så olyckliga händelse inträffade i slutet på 1940-talet, då en generation hastigt försvann i den naturliga arvsföljden.

I demokratiens och parlamentarismens tjänst har vårt svenska kungahus fungerat så bra, att det är svårt för dem som på djupet har ett annat intresse att uträtta någonting. Man vill dock ha dörren på glänt, ja, man vill säkert ha den rätt öppen för att begagna ett tillfälle som är lättare att utnyttja än den situation vi har i dag. Detta är den ur min synpunkt underliga orsaken till att ett yrkande om utredning, som syftar till kvinnlig tronföljd, inte har kunnat bifallas av utskottets majoritet.

Även om skrivningen är annorlunda, var motiveringen densamma när sista dagen av värriksdagen en vilande grundlagsändring blev antagen. Jag åsyftar förslaget att statschefens myndighetsålder skall höjas från 21 till 25 år. Med stor sannolikhet kommer det inte att vara någon tidsnöd när det förslaget skall grundlagsenligt behandlas för andra gången nästa år.

Man kan därför säga, att utskottsmajoritetens mening bygger på en principiell uppfattning och framför allt på en spekulation för framtiden om ett lämpligt tillfälle, då monarkin kan avskaffas. Reservanternas uppfattning är den rakt motsatta, och även om jag inte varit med om utskottsbehandlingen nu under höstriksdagen, ber även jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att yttra mig i själva sakfrågan, där jag återfinns bland reservanterna, utan för att i någon mån klarlägga händelseförloppet kring dessa motioners behandling i konstitutionsutskottet. Jag tycker att herr Sveningsson framställt saken som om det funnes anledning att rikta allvarliga erinringar mot utskottsmajoritetens sätt att behandla denna fråga.

Den 3 mars upptogs de två motionsparen I: 57 och II: 75 samt I: 390 och II: 467 till behandling i konstitutionsutskottet. Resultatet av behandlingen blev bordläggning, och till denna bordläggning fanns ingen reservation.

Den 16 april upptogs i utskottet till behandling frågan om uppskov med frågan om uppskov med ärendet. Det förtjänar att erinras om arbetssituationen i konstitutionsutskottet. Vi hade den ordinarie dechargen, som visade sig vara ganska omfattande, och vi hade Wennerströmaffären. Resultatet av uppskovsdebatten blev att man beslöt hemställa om uppskov med praktiskt taget alla motioner och framställningar som låg på utskottets bord. Vid detta tillfälle yrkade herr Sveningsson, att frågan om kvinnlig tronföljd skulle behandlas. Utskottet avstyrkte med hänsyn till arbetssituationen, och till detta fogade herr Sveningsson en reservation.

Den 21 april upptog utskottet åter frågan till behandling och uppdrog åt presidiet att upprätta ett detaljförslag angående uppskov till höstsessionen, som skulle kunna underställas talmanskonferensen. Detta KU:s yttrande avsändes den 23 april, alltså två dagar senare, till talmanskonferensen, och den 28 april förelåg protokollutdrag därifrån, innehållande att uppskovsmemoriet var godkänt. Det är att observera, ärade kammarledamöter, att till det beslutet fanns i talmanskonferensen ingen reservation.

Den 28 april fick utskottet motionen I: 803, som också är behandlad i detta sammanhang, och den 5 maj behandlades denna motion i KU. Det blev beslut om uppskov till höstsessionen. Man hade ju redan tidigare beslutat om uppskov med de två motionsparen, och man menade att man inte kunde behandla en motion av samma innehåll och låta de två andra ligga över. Herr Sveningsson yrkade vid detta tillfälle att motionen skulle behandlas, vilket avstyrktes av utskottet.

Den 13 maj behandlade talmanskon-

Ang. kvinnlig tronföljd

ferensen frågan om uppskov med motionen 803, och då godkändes uppskovsförslaget, dock med reservation av herrar Virgin och Heckscher, som yrkade att motionen skulle behandlas.

Den 14 maj anmälades talmanskonferensens godkännande i KU angående uppskovet. Dagen därpå, den 15 maj, justerades utskottets uppskovsmemorial, och till detta fogades reservation av herrar Sveningsson, Hübinette, Bracornier och Anners.

Härefter kom pingsthelgen, och det fanns ingen möjlighet att få till stånd någon tryckning av materialet. Man skulle naturligtvis ha kunnat leverera en stencil från utskottet, men det skulle kanske väckt en rätt betydande uppmärksamhet. Den 20 maj fick man tryckningstillstånd. Den 22 maj bordlades uppskovsmemorialet första gången, och det behandlades slutligen i kamrarna den 26 maj.

Herr talman! Jag tror att man ur denna redogörelse kan dra den slutsatsen, att frågan behandlats så ordentligt man kan begära med hänsyn till tidsutdräkten. Det hade icke kunnat inrymmas i utskottets ordinarie arbete under våren att ta upp frågan till behandling. Jag är ganska övertygad om att om det hade kommit en reservation i talmanskonferensen redan den 28 april, hade man kunnat påskynda behandlingen, men det förelåg ingen reservation då. Att det sedan upptäcktes, att frågan innehöll någonting matnyttigt, kan inte konstitutionsutskottet lastas för.

Jag skulle till sist, herr talman, vilja ställa den lilla frågan: Hur skulle det över huvud taget varit möjligt, herr Sveningsson, att bereda någon plats för denna fråga i valdebatten — med hänsyn till allt ATP?

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När utskottets ärade vice ordförande frågar, vilket utrymme

det skulle ha funnits i valdebatten för en diskussion om tronföljden, kan jag endast svara att det väl inte var jag som var rädd för att saken skulle komma upp där men att vi inte heller gjorde någonting för att frågan skulle komma upp.

Den historieskrivning som herr Torsten Andersson ger med alla dessa data månad för månad är säkert riktig. Om ett uppskovsmemorial skall behandlas vid en så sen tidpunkt i kammaren, att kammaren måste bifalla det av tidsnöd, är det dock, anser jag, en formell behandling och ingenting annat. Det hade i detta fall heller inte varit nödvändigt att förfara på det sättet. Såsom jag sade under debatten i våras hade det nämligen uttalats, i varje fall av utskottets sekretariat, att även om reservationen i uppskovsmemorialet hade blivit bifallen, så hade det inte varit omöjligt att få till stånd en behandling av motionerna. De var så välformulerade, att det inte hade behövts någon lång debatt eller krävts någon lång tid för att få fram ett utskottsbetänkande.

Jag hade väntat mig att herr Torsten Andersson skulle prestera ett bevis för att man någon gång tidigare skjutit över en motion till höstriksdagen, då propositionen behandlats vid värriksdagen, såsom skett i detta fall. Jag väntade förgäves på något sådant bevis.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag vet inte om herr Sveningsson skulle ha haft så stor glädje av att få upp denna fråga i valrörelsen. Jag överlämnar åt honom själv att avgöra den saken.

Jag har fäst mig vid att fröken Stenberg mycket strängt höll på att det är en fråga om rättvisa åt kvinnorna att inte på något håll ha kvar ett könsstreck när demokratiseringen nu genomförts. Herr Sveningsson anlade helt andra synpunkter. Herr Sveningsson talade om den fest och den glans, som kungahuset skänker vårt land och om

Ang. kvinnlig tronföljd

monarkiens betydelse. Han är väl inte ensam om den åsikten. Men herr Sveningsson vill stärka monarkien och för alltså in ett helt annat moment i debatten. Det är också mycket svårt att i motionen finna vad man egentligen vill, och jag vet faktiskt inte riktigt vilken åsikt motionärerna önskar föra fram, fröken Stenbergs eller herr Sveningssons.

Vi som tillhör utskottsmajoriteten har alls inte talat om att den nuvarande ordningen bör avskaffas. Det verkade som om herr Sveningsson trodde det. Vi har bara sagt att om man skall röra vid successionsordningen, som är av gammalt datum, är det så många frågor som berörs, att det blir en stor ändring. Frågan är inte så enkel och betydelselös som fröken Stenberg gjorde gällande. Jag har dock inte trott att detta förhållande skulle understrykas så kraftigt som herr Sveningsson här gjorde.

Utskottsmajoriteten har bara sagt att frågan om en genomgripande författningsreform är föremål för överläggningar. Utskottet vill inte föregripa dessa överläggningar. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det kan väl inte vara oriktigt att två representanter för samma parti något varierar sina synpunkter. Jag tycker inte att vi borde få kritik för det.

Sedan är det alldeles säkert att fru Segerstedt Wiberg vid utskottsbehandlingen har förstått att avsikten med motionen var att stärka monarkien. Det är därför som hon är på avslagslinjen.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar med ytterligt stor förvåning detta påstående. Sådana synpunkter har alls inte framförts under utskottsbehandlingen.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag är fullt överens med herr Sveningsson om att man hade kunnat dra in frågan om republik eller monarki i valrörelsen. Det förundrar mig emellertid att herr Sveningsson med sin stora veneration just för monarkien vill använda den för partipolitiska strider under en valrörelse.

Jag vill också göra en anmärkning med anledning av fröken Stenbergs tal här. Hon hänvisade till förhållandena på 1200-talet, men det är dock ett faktum att vi på 1200-talet valde våra kungar. Det fanns då ingen tronföljdsordning i den mening som det här är fråga om.

För övrigt, herr talman, vill jag instämma i utskottsmajoritetens utlåtande, och härutöver vill jag knyta några mycket kortfattade reflexioner dels till utskottets utlåtande i dess helhet och dels till motionerna.

Såsom här tidigare sagts i debatten var frågan om kvinnlig tronföljd uppe år 1952. Konstitutionsutskottet yrkade då avslag på framställningen och framhöll att ärendet borde omprövas i ett vidare sammanhang. Det uttalandet tyder på att en allmän grundlagsrevision föresvävade utskottet. Man tänkte sig tydligen att denna revision skulle omfatta samtliga grundlager, successionsordningen inbegripet.

År 1954 tillsattes som bekant av chefen för justitiedepartementet en författningsutredning, som utifrån en samlad översyn av demokratiens funktionsproblem skulle företa en modernisering av vår författning. Successionsordningen kom emellertid inte med. Därmed omintetgjordes konstitutionsutskottets eventuella förhoppning från 1952 denna gång, och i stället för en samlad översyn av hela vår författning har vi fått ett exempel på en nog så splittrad översyn av en del av författningen, men tre ledamöter av författningsutredningen har tagit upp en av oformligheterna i successionsordning-

Ang. kvinnlig tronföljd

en, nämligen frågan om den kvinnliga tronföljden, och här har motionerna liksom häktats på.

Konstitutionsutskottet ger inte upp, synes det, beträffande en revidering av successionsordningen, ty efter tolv år yrkar det ännu en gång avslag på en delreformer. Som motiv härför kommer med i bilden nödvändigheten av en totalrevision av grundlagarna. Samtidigt ger man den intressanta upplysningen, att en genomgripande författningsreform för närvarande är föremål för överläggningar. Skall man tolka detta dunkla uttalande så, att regeringskretsen, vis av den nyss avslutade författningsutredningens resultat, inser att samtliga grundlagar behöver bli föremål för en omfattande samtidig revidering, om de skall kunna bringas till överensstämmelse inbördes och med ett demokratiskt tänkesätt?

Studerar man så successionsordningen, som motionärerna vill ändra på i ett enda avseende, nämligen i fråga om dess kvinnodiskriminering, finner man snart att denna inte är den enda eller ens den mest framträdande oformligheten i successionsordningen. Av successionsordningens nio paragrafer innehåller åtminstone sju paragrafer framträdande oformligheter, orimligheter och rena absurditeter. Av successionsordningens nio paragrafer innehåller inte mindre än fyra stycken — nr 2, 3, 5 och 6 — diskriminerande uttalanden om kvinnorna. Tre av dessa, nämligen 2, 3 och 6, berör kvinnorna inom statschefens egen familj, och § 5 diskriminerar samtliga svenska kvinnor som inte har utländsk medborgars rätt. Och § 1 i successionsordningen är förmodligen den mest antidemokratiska lagbestämmelse som finns. Slutligen innehåller § 4 ett absurt, för att inte säga abnormt kompetensvillkor som gäller statschefen, nämligen att statschefen skall vara av den rena evangeliska läran, sådan som den, uti den oförändrade Augsburgska bekännelsen samt

Uppsala mötes beslut av år 1593 antagen och förklarad är.

När man står inför ett så otidsenligt aktstycke som successionsordningen är, tjänar det sålunda ingenting till att sätta *en* ny lapp på en gammal utsliten klädnad, som har så många hål. Klädnaden har tjänat ut efter mer än 150 års användning. Vi bör ha en lag som i sin helhet ersätter den gamla, en lag som gör det möjligt för varje svensk man och kvinna att bli statschef och som innehåller helt andra kompetensvillkor än tro på orimligheterna i den Augsburgska trosbekännelsen.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för slutorden i herr Kilsmos anförande, ty de ger mig en utgångspunkt, som jag annars haft litet svårt att finna, för att på ett naturligt sätt anknyta till den här debatten. Det är just därför att jag *inte* ser saken som herr Kilsmo som jag har begärt ordet. Jag menar också att man skymmer bort det hela genom gruff om hur det gick till eller inte gick till i konstitutionsutskottet. Man bortser från att vad saken i grunden gäller är den svenska monarkiens bevarande; hur stark eller hur svag den tråd skall vara på vilken den hänger. Jag menar att det är där problemet sitter, och så har jag velat bedöma saken.

Jag ser hur det går till i det stora landet i väster. Jag vet hur det gick till när det valdes president i vårt östra grannland. Jag har sett hur statschefen i ett annat land försvinner som genom en fallucka. Jag är glad att vi i Sverige inte har det på det viset, och jag vill inte heller att vi skall komma dithän. Det är den grunduppfattning som jag har.

Den svenska monarkien har en så stor betydelse som stabiliserande faktor för bevarande av kontinuiteten i enlighet med svensk statstradition, att jag an-

Ang. kvinnlig tronföljd

ser dess bevarande vara av ett mycket stort och betydelsefullt värde.

Jag förstår de principiella demokraterna, som menar att demokratin är så att säga *form*. Jag för min del anser att demokrati och folkfrihet är *inhåll*, och det är inte från monarkiens och från kungamaktens sida som faror för svensk folkfrihet hotar i nuvarande läge. Det vill jag bestämt understryka. Jag tror att det ligger någonting i att i stället ett överutvecklat statsmaskineri kan förkväva möjligheterna för enskilda medborgare och möjligheterna för ett demokratiskt styrelsesätt i anda och sanning. Alltsamman kan hamna hos fackmännen och i den byråkratiska papperskvarnen. Jag erinrar om Carl Ifvarssons ord innan han reste till den första tvåkammarriksdagen, då han skrev till en god vän följande: »Vi ser som en uppgift att sönderbryta byråkratiens rostiga svärd.» Han skulle ha hissnat om han sett hur förvaltnings-systemet har växt ut, och han skulle säkerligen också i likhet med andra företrädare för svensk bondedemokrati ha sagt sig att det är en uppgift för dem som vill verklig folkfrihet att kontrollera förvaltningen i detta land.

Jag hörde en gång år 1917 ren ett föredrag av herr Fabian Månsson, såvitt jag kan minnas, dåvarande ordföranden i det vänstersocialistiska partiet, som talade i Bollnäs. Han talade om vad han kallade för bläckfisken, och han pekade på hur svårt det var för de män som riksdagen sände till regeringen att hävda sin ställning. »Bläckfisken slukar dem» föll orden, och det ansåg han vara en stor fara. Han kom också in på statschefskapet och sade då — observera att detta var år 1917, således tre år efter de svåra striderna i den s. k. konstitutionella konflikten år 1914 — följande ord: »Då har jag hellre Gustav V till statschef än Lindman, Edén, Branting, Z. Höglund eller någon annan maktlysten . . .» och så kom ett fabianskt kraftuttryck, som jag inte vill berika kammarens proto-

koll med. Vi har dock här värden att ta vara på, som vi är så vana att betrakta som självklara, därför att svenskt statsliv har bevarat dem i huvudsak oförändrade sedan århundraden.

Man har talat om att det skall finnas möjlighet för varje svensk man att kunna bli statschef. Fabian Månsson sade i sitt föredrag: »Landsorganisationen är demokratiskt uppbyggd. Varen da medlem kan bli ordförande i landsorganisationen. Så är det i teorien, men i verkligheten är det inte så, ty där sitter partivännerna den och den, och den platsen blir nog inte ledig.»

Jag menar att det där är en väsentligen formell synpunkt. Ärftligheten spelar inte den roll man velat göra gällande, och framför allt är det knappast så mycket fråga om arv utan mera fråga om att vissa personer i svenskt statsliv uppfostras och utbildas att sättas in i ställningen. De har att borta från partistriderna och över motsättningarna fullgöra betydande uppgifter, inte minst representativa uppgifter, men även andra uppgifter som kräver erfarenhet på skilda områden, erfarenheter som berikas med regeringsåren. Statsråd växlar, men konungamakten förbliver.

Jag yrkar bifall till reservationen. Jag vet att det är fråga om ett utredningsyrkande, och jag anser att detta yrkande borde kunna beaktas. Jag utgår från att man i detta sammanhang som i andra förut i svenskt samhälls- liv uppfostrat männen för vissa uppgifter och kvinnorna för vissa uppgifter. Vi har således fått en könsuppdelning, som bl. a. tagit sig det uttrycket att kvinnor är ganska sällsynta i riksdagen. Jag tror inte det beror så mycket på illvilja från manliga väljare och inte heller så mycket på att kvinnorna i och för sig behöver vara olämpligare för uppgiften, utan det beror helt enkelt på att det inte är så många kvinnor som utbildats därför. Samma förhållande gäller kungahuset — de manliga ledamöternas utbildning har skett på ett

Ang. kvinnlig tronföljd

särskilt sätt, medan man inte tänkt sig att de kvinnliga ledamöterna skulle kunna få sådana statsuppgifter. Jag utgår, herr talman, från att man på högsta ort, för den händelse en sådan här reform blir verklighet, kommer att ge kungahusets kvinnliga ledamöter en sådan uppfostran, att de får förutsättningar att bli lika lämpliga som de manliga att fylla uppgiften som svensk statschef, ifall plikten skulle kalla.

Jag ber således att få yrka bifall till reservationen.

Herr KILSMO (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nog måste väl demokratin vara skäligen mager för herr Ferdinand Nilsson, om det är monarkien som för honom utgör dess väsentliga innehåll.

Vi talar nu emellertid om successionsordningen och inte om monarkien. Det är två skilda saker, och man frågar sig: Varför skulle inte vem som helst kunna bli statschef? På det svarar herr Ferdinand Nilsson att det krävs utbildning. Men vad hindrar att vem som helst skaffar sig samma utbildning som den blivande statschefen nu får? I ett demokratiskt samhälle bör väl utbildningsmöjligheterna vara precis likadana för alla, och därför tror jag att den saken skulle kunna ordnas.

Herr Ferdinand Nilsson hänvisar också till andra länder. Vilka människor i Förenta staterna erhåller från sin första skoltid en sådan utbildning att de skulle passa till presidenter? Ingen får en sådan utbildning — men de som blivit valda till presidenter, har klarat uppgiften ändå.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Känner herr Kilsmo möjligen till en bok som publicerades i USA för en del år sedan och som hetar: »Varför stora män aldrig blir presidenter»? Den boken gick ut i en mycket stor upplaga och mötte livligt

intresse, därför att den berörde ett centralt problem. Men herr Kilsmo har kanske inte tänkt på det.

För mig är emellertid den avgörande punkten att demokrati och folkfrihet har med realiteter att göra. Nu säger herr Kilsmo: »Varför skulle inte människorna kunna utbilda sig till att bli lämpliga som statschefer?» Då hoppas jag bara att antalet människor, som väljer den framtida verksamhetsgrenen till livsuppgift, inte blir alltför stort. Som jag antydde, kan nämligen till slut bara en i sänder bli statschef, och då är det ju rätt förargligt för de andra. Jag tror därför inte att det uppslaget är så särskilt fruktbarande.

Såvitt jag kan fatta, ligger det till på ett annat sätt inom en begränsad familj, där ett fåtal personer kommer i fråga för uppgiften som statschef. Där är det mindre märkvärdigt om man sätter in en utbildning just för den uppgiften. Eller menar möjligen herr Kilsmo att man redan i grundskolan skall börja utbildningen för uppgiften, så att alla kan få förutsättningar som statschef? Jag tror inte det.

Herr SVENINGSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att vidare deltaga i debatten, men efter herr Kilsmos båda inlägg och när debatten fortsätter, vill jag säga ytterligare ett par ord.

Låt mig klart och tydligt deklarerar, att vi inte från högerpartiet har väckt någon motion om kvinnlig tronföljd för att frågan skulle politiseras och användas i valrörelsen. Men när vi väckte motionen och den blev remitterad till utskottsbehandling i samband med en kungl. proposition, var det en rimlig begäran att motionen också skulle bli behandlad i det sammanhanget. Och om jag då har en uppfattning beträffande orsaken till att den inte blev det — alltså en mycket ovanlig händelse — tycker jag att jag har rättighet till det.

Såvitt jag förstår, bar man anledning att bli förvånad när herr Kilsmo så totalt dömer ut en del av vår författning, våra grundlagar. Hur kan herr Kilsmo förklara att vårt svenska samhälle faktiskt har fungerat så bra med denna enligt hans åsikt totalt odugliga författning?

Herr KALLQVIST (fp):

Herr talman! Med hänsyn till herr Sveningssons inlägg och de meningar han företräder är jag tvungen att gå in på vad vi har resonerat om i utskottet och vad reservationen syftar till.

Vi diskuterar väl nu i alla fall inte frågan om att införa republik och avskaffa monarkin, utan vi talar ju om införandet av kvinnlig tronföljd. Visserligen finns ett sammanhang mellan de båda sakerna, men styrelseformen här i landet är dock monarki. Vi reservanter avser bara att ett rättvisekrav skall tillgodoses. Jag måste protestera mot att man lägger in så mycket i reservationen som herr Sveningsson gör. För min del gör jag det inte — och det är fara värt att man bleve tvungen att frånträda reservationen, om man skulle lägga in så mycket i den.

Från liberalt håll har vi alltid krävt likställighet mellan man och kvinna, och föreliggande motion från vårt håll avser endast att åstadkomma denna likställighet, varjämte vi begär en undersökning av möjligheterna att få den genomförd i samband med den stora författningsreformen. Man har alltså all anledning beklaga, att när nu debatten har kommit in på helt andra saker såsom byråkrati och dylikt — för att inte tala om dagspress, veckopress och vackra prinsessor — så har man kommit vid sidan om ämnet.

Jag vill alltså med detta, herr talman, yrka bifall till reservationen och försöka att med några få ord klarlägga vad vi som har skrivit på reservationen

Ang. kvinnlig tronföljd

har avsett, men även vad vi *inte* har avsett, något som är minst lika viktigt.

Häri instämde herr Bengtson (cp).

Sedan överläggningen anetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sveningsson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hernelius* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 48.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående utbyte i grundlagarna av ordet »Konungen» mot ordet »statschefen», bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 3 mom. och punkt 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Vad utskottet i detta betänkande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av väckta motioner angående rätten till änkepension inom ATP; och

nr 58, i anledning av väckta motioner angående märkningen av livsmedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av väckt motion om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 529, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Wachtmeister* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:tt måtte anhålla om sådan ändring i lagen den 25 september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, att böcker och musikalier undantogs från lagens tillämpning, alternativt att i 4 § samma lag tillades bestämmelse av innebörd, att där

berört tillstånd skulle meddelas för perioder om 10 år i taget.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion, II:529, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Ringaby*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motion, II:529, i skrivelse till Kungl. Maj:tt måtte anhålla om sådan ändring av 4 § lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet, att där berörda tillstånd beträffande böcker och musikalier meddelades för perioder om tio år, samt

B. att motionen, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad reservanten hemställt under A., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr WALLMARK (h):

Herr talman! När näringsfrihetsrådet nu senast hade att taga ställning till Svenska bokförläggareföreningens ansökan om dispens från bruttoprissförbudet beträffande böcker, infortrade man ett utlåtande från professor af Trolle, ur vilket utlåtande jag citerar följande: »När man nu slutligen skall fatta ett ofrånkomligt beslut i frågan, måste man lämna fakta och något som i bästa fall kan kallas för genomtänkta bedömningar bakom sig för att göra en helt subjektiv värdering.»

Jag tror att professor af Trolle har helt rätt i detta. Ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor har också i sitt utlåtande varit beredd att instämma i slutsatsen i professor af Trolles utlåtande, nämligen att man även i fortsättningen skall ge dispens. Utskottets majoritet är inne på samma linje. Det är alltså inte en artskillnad utan sna-

Om undantagande av böcker och musikalier från förbudet mot bruttoprissättning
rast en gradskillnad mellan utskottets utlåtande och den reservation som finns fogad till utlåtandet.

Anledningen till att herr Ringaby har lämnat en reservation är att han vill vara förvissad om att branschen får tillräckligt långa dispenser för att erhalla en sådan arbetsro, att den har möjlighet att genomföra de rationaliseringar som torde vara möjliga. Även i det fallet har af Trolle varit inne på tanken att man bör förlänga dispensen mot vad tidigare har varit fallet.

Det är alltså utslutande för att ge detta andrum eller rådrum åt branschen som jag, herr talman, ber att få instämma i det yrkande som har framförts av herr Ringaby i hans reservation.

Herr LARSSON, LARS, (s):

Herr talman! Jag vill i all korthet och med hänvisning till utskottets uttalande yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 59.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag kan inte underlåta att ge uttryck för min förvåning — och i någon mån oro, kanske jag skulle säga — över andra lagutskottets utlåtande.

Frågan gäller om bokhandeln skall ha fortsatt dispens från den lagstiftning med förbud mot bruttoprissättning som i övrigt gäller för hela vårt näringsliv. Denna dispens har bokhandeln haft under tio år. Den har blivit förlängd under senare tid och gäller nu tills vidare, i väntan på att frågan skall avgöras av näringsfrihetsrådet. Det pågick i september i år en offentlig förhandling i denna fråga, och näringsfrihetsrådet avser att försöka få frågan slutbehandlad före årets slut.

Som framgår av handlingarna har näringsfrihetsombudsmannen framlagt ett förslag till väsentliga inskränkningar i den dispens som gäller för bokhandeln. I den mycket livliga debatt, som

ägt rum under senaste tiden om prissättningen på böcker och den starka konkurrensbegränsning som råder inom bokhandeln, har kraftiga röster höjts för en sådan uppmjukning eller rent av för att undantaget för böcker na borde avvecklas.

Det hade väl varit rimligt att andra lagutskottet antingen hade hållit frågan öppen i väntan på näringsfrihetsrådets prövning eller också mera gått in på att diskutera sakfrågorna, som är mycket betydelsefulla. I stället har utskottet valt en mellanväg som är ganska otillfredsställande.

Att motionens förslag om en tioårig dispens avstyrkts finner jag helt konsekvent. Det skulle vara olyckligt annars. Men utskottet har ändå gått så långt, att man inte bara har sträckt ett finger utan nästan en hel hand åt motionären. Sedan man först varnande påpekat att bruttoprissystemet är förenat med avsevärda nackdelar, uttrycker man sig på ett sätt som om man vore inne på att bruttoprissystemet skulle bli bestående. Om dispensen får fortsätta att gälla, skall man åtminstone göra uppmjukningar, säger utskottet. Därefter går utskottet in på att diskutera dispensen och säger förbluffande nog, att det torde kunna förväntas att näringsfrihetsrådet beaktar de olägenheter som kan vara förenade med alltför korta dispensperioder. Det tyder på att andra lagutskottet tänker sig att fortsatt dispens skall gälla, inte bara för en period utan för fortsatta långvariga perioder. Bokhandeln skulle alltså för oöverskådligt lång tid ensam i hela det svenska näringslivet få vara befriad från den konkurrens som man i övrigt försöker stimulera genom vår kartelllagstiftning.

Jag har med dessa ord velat uttala min förvåning över detta, och jag beklagar att andra lagutskottets utlåtande har fått sådan utformning som den föreliggande. Jag kan i detta läge inte göra annat än att i en eventuell omröstning nedlägga min röst.

Om undantagande av böcker och musikalien från förbudet mot bruttoprissättning

I detta anförande instämde herr *Palm* (s).

Herr **LARSSON, LARS**, (s):

Herr talman! Det kan finnas anledning att sedan herr Möller nu har gripit tillfället att göra ett inlägg i debatten också något motivera utskottets ställningstagande; jag ställde ju bara yrkandet tidigare.

Får jag då först säga, att herr Möller nog gjorde sig skyldig till att dra fram alltför mycket negativt ur utskottsutlåtandet, när han slutade citatet av utskottsutlåtandet utan att ta hänsyn till vad som följer i nästa mening, i vilken utskottet slår fast att bruttoprissystemet är »förenat med avsevärda nackdelar. Om det skall kunna tillåtas beträffande böcker och musikalien, synes det nödvändigt att marknaden övervakas effektivt och att de uppmjukningar föreskrives som är möjliga utan att syftet med bruttoprissättningen förfelas».

Denna sista mening bygger ju på det yttrande som ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor har gjort till näringsfrihetsrådet, vilket yttrande finns sammanfattat på sidan 7 i utskottets utlåtande. Jag förstår att det var detta herr Möller åsyftade, och i så fall är vi överens om att det kan vara viktigt att, om det under det rådande förhållandet skall ske en förlängning av dispensen, bör det ske uppmjukningar av det slag som ombudsmannen har föreslagit.

Att utskottet inte har gjort ett kategoriskt uttalande hör ju samman med att den tillfälliga förlängning av dispensen, som nu gäller, väl skall avlösas genom ett mera fast beslut av näringsfrihetsrådet. Det har inte med anledning av herr Wachtmeisters motion funnits någon anledning att ta upp en diskussion i den, såvitt jag förstår, vidare utsträckning som herr Möller har velat att utskottet skulle göra.

Herr talman! Med detta ber jag att få upprepa mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **MÖLLER** (s):

Herr talman! Herr Larsson gav en mjukare och ur min synpunkt mer positiv folkning av utskottets utlåtande än skrivningen annars kan inbjuda till. Herr Larsson utgick från att det skall ske uppmjukningar i dispensen. Där emot kan man nu inte säga huruvida ett fastare beslut skall kunna fastläggas. Jag tror inte att ett sådant är aktuellt. Blir det fortsatt dispens, blir den för ett visst antal år. Det bör vara obehagligt för riksdagen att ändra lagen. Att man skulle gå så långt att helt avveckla dispensen nu har jag knappast föreställt mig. Däremot är det en olycklig tanke som utskottet antytt att man skulle tänka sig att arbeta med långa och upprepade dispenser i fortsättningen. Det kan inte vara nödvändigt att just för bokhandeln som enda näring i vårt land helt och för lång framtid bannlysa en friare ordning. Konkurrensen bör även här kunna ges friare spelrum.

Herr **LARSSON, LARS**, (s):

Herr talman! Efter herr Möllers senaste inlägg vill jag säga, att man nog ändå skall tolka andra lagutskottets utlåtande beträffande uttrycket »alltför korta dispensperioder» i relation till motionens förslag om en tioårig dispensperiod. Vi har haft en fyraårig dispensperiod tidigare, men man har tvingats till förlängning, emedan man inte kunnat komma fram till ett slutligt ställningstagande. Det ligger väl — med de uppmjukningar i dispenserreglerna som vi har talat om — i sakens natur att om man vill åstadkomma en effektiv rationalisering, så måste det utvecklas under icke alltför korta perioder.

För min del vill jag säga att utskottets utlåtande icke får tolkas som ett definitivt ställningstagande för all framtid. Jag tror att herr Möller och jag är överens, efter replikväxlingen, på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets i det nu föredragna utlåtandet gjorda hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av väckt motion angående användningen av hundskattemedel; samt

nr 43, i anledning av väckta motioner om viss utredning rörande uthyrning av maskiner och redskap.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmäldes och bordlades en av bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjord anmälan, att till utskottet från fullmäktige i riksgäldskontoret inkommit framställning angående ordinariesättning av vissa tjänster i riksgäldskontoret och vid riksdagens ekonomibyrå.

Anmäldes och bordlades en av herr *Jacobsson, Gösta*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad motion, nr 841, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.25.

In fidem

K.-G. Lindelöw
